

Kuntouttava työtoiminta – asiakkaiden kokemuksia
Tornion Työvoimalasäätiö

Pitkänen Kiira
Planting Laura

Opinnäytetyö
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

2023

Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Kiira Pitkänen, Laura Planting	Vuosi	2023
Ohjaaja(t)	Timo Marttala, Tarja Jussila		
Toimeksiantaja	Tornion Työvoimalasäätiö		
Työn nimi	Kuntouttava työtoiminta - asiakkaiden kokemuksia		
Sivu- ja liitesivumäärä	54 + 5		

Opinnäytetyömme on tehty yhteistyössä Tornion Työvoimalasäätiön kanssa. Tavoitteenamme oli saada suoraan asiakkailta ajankohtaista tietoa siitä, toimivatko nykyiset työmenetelmät ja ovatko ne tarpeellisia. Lisäksi tarkoituksenamme oli ottaa selvää, kokevatko asiakkaat kuntouttavan työtoiminnan ylläpitävän tai edistävän heidän toimintakykyään, sekä miten kuntouttavaa työtoimintaa voisi mahdollisesti kehittää.

Opinnäytetyömme on tehty laadullisena tutkimuksena, jossa on piirteitä myös määrällisestä tutkimusmetodista. Tutkimuksessamme yhtenä aineistonkeruumenetelmänä käytimme kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille luotua paperista kyselylomaketta, johon osallistui vastaamalla kymmenen kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Kysely koostui 12 kysymyksestä, joihin vastaaminen tapahtui valitsemalla monivalintakysymysten eri vastausvaihtoehdoista sopivin vaihtoehto. Lisäksi kyselyssä oli mahdollisuus vastata myös avointen vastausten kautta. Avointen kysymysten kautta saimme mahdollisuuden kuulla asiakkaiden mielipiteitä tarkemmin kuntouttavasta työtoiminnasta.

Opinnäytetyömme etenee loogisesti niin, että olemme keränneet teoriapohjan erilaisista kirjallaisista, artikkeleista sekä aikaisemmista tutkimuksista. Keräämämme teoriaosuus koostuu pitkäaikaistyöttömyydestä, sekä kuntouttavasta työtoiminnasta hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäjänä. Teoriaosan jälkeen olemme avanneet kyselylomakkeen tulokset kokonaisuudessaan. Lopuksi kerromme johtopäätöksistä ja pohdinnoista, joihin olemme päätyneet tutkimuksessamme.

Opinnäytetyössämme peilasimme kyselyn tuloksia olemassa olevaan tietoon ja vertailimme saamiamme tuloksia niihin. Tällä tavalla loimme uutta näkökulmaa ja tietoa tutkimastamme aiheesta. Saamiemme tulosten perusteella suurin osa vastanneista asiakkaista kokivat, että toimintamallit ja menetelmät toimivat nykyisellä mallilla, eikä niissä ole kehitettävää. Vahvistamalla nykyisiä työmenetelmiä voidaan tukea asiakkaiden kuntoutumista paremmin, sekä sen kautta ylläpitää ja edistää asiakkaiden toimintakykyä hyvin toimivissa työpajoissa.

Avainsanat kuntouttava työtoiminta, osallisuus, pitkäaikaistyöttömyys, hyvinvointi

Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Kiira Pitkänen, Laura Planting	Year	2023
Supervisor	Timo Marttala, Tarja Jussila		
Commissioned by	Tornion Työvoimalasäätiö		
Subject of thesis	Rehabilitative work – clients' experiences		
Number of pages	54 + 5		

Our thesis has been done in collaboration with Tornion Työvoimalasäätiö. Our aim was to gather current information from clients directly about the effectiveness of current work methods and their necessity. Additionally, we intended to understand whether clients perceive rehabilitative work activities as sustaining or enhancing their functional capacity, and how rehabilitative work activities could potentially be developed.

Our thesis has been done as a qualitative study which also has features of quantitative research. As one of the data collection methods, we utilized a paper-based questionnaire designed for clients of rehabilitative work activities. Ten clients participated by responding to the questionnaire. The survey consisted of 12 questions, with respondents choosing the most suitable option among multiple-choice answers. Furthermore, the survey provided an opportunity to respond through open-ended questions, enabling us to gain deeper insights into clients' opinions about rehabilitative work activities.

Our thesis proceeds logically. We constructed the theoretical framework by gathering information from various sources such as literature, articles, and previous studies. The theoretical section encompasses long-term unemployment and rehabilitative work activities as promoters of well-being and social inclusion. Following the theoretical section, we presented the results of the questionnaire comprehensively. Lastly, we provide conclusions and reflections drawn from our research.

In our thesis, we compared the survey results with existing knowledge and compared our findings to them. This approach allowed us to create new perspectives and insights on the topic under investigation. Based on the obtained results, most of the responders felt that the current models and methods are effective and require no further development. By reinforcing the current work methods, better support for clients' rehabilitation can be provided, thereby maintaining, and enhancing their functional capacity within well-functioning workshops.

Key words   rehabilitative work, participation, long-term unemployment, welfare

1	JOHDANTO	6
2	PITKITTYNYT TYÖTTÖMYYS	7
2.1	Pitkäaikaistyöttömyys	7
2.2	Sosiaalinen toimintakyky	8
2.3	Syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen.....	10
2.4	Asiakkaiden osallisuus	12
3	TORNION TYÖVOIMALASÄÄTIÖ	17
3.1	Tornion Työvoimalasäätio.....	17
3.2	Toimintaperiaatteet ja arvot.....	17
3.3	Valmennus	18
4	KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ	19
4.1	Hyvinvointi ja elämänlaadun kokemus	19
4.2	Vuorovaikutus ja voimavaroalähtöisyys	20
4.3	Kuntouttava työtoiminta	22
5	PALVELUTARPEEN KARTOITTAMINEN	26
5.1	Palvelutarpeen arviointi	26
5.2	Aktivointisuunnitelma.....	27
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA EETTISYYS	30
6.1	Tutkimuskysymykset	30
6.2	Tarkoitus ja tavoitteet	30
6.3	Eettisyys opinnäytetyöprosessissa	31
7	TUTKIMUSMENETELMÄ	33
7.1	Laadullinen tutkimus.....	33
7.2	Määrällinen tutkimus	33
7.3	Opinnäytetyön prosessi	34
7.4	Aineiston analyysi	35
8	KYSELY	37
8.1	Aineiston kerääminen kyselyn avulla	37
8.2	Kyselyn tulokset.....	38

9 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
10POHDINTA.....	49
LÄHTEET	51
LIITTEET	55

1 JOHDANTO

Työelämässä tulisi jaksaa entistä pidempään, aiempaa tehokkaampana sekä työkykyisempänä. Suomalaiset tiedostavat tämän, mutta voivat kokea, etteivät he pysty yhteiskunnan luomiin vaatimuksiin, johon kuntoutus on tullut sosiaaliturvan ja työelämän kehittämisessä keskeiseen asemaan. Tämä perustuu sille, että työikäisten määrä on vähenemässä Suomessa. (Hinkka, Aalto, Grönlund & Raja-vaara 2011, 19.)

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu asiakkaille, jotka eivät voi työ- ja toimintakykynsä luomien rajoitteidensa takia osallistua työhön tai muihin työvoimapalveluihin. Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännöstä ja kehittämisestä vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö, ja se on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä tarjoamalla osallistumismahdollisuuksia työtoimintaan, vähentää työttömyyden aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden toimintakykyyn sekä vahvistaa asiakkaiden arjen- ja elämänhallintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Teimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, jonka lisäksi siinä on piirteitä myös määrällisestä tutkimuksesta. Aineistonkeruumenetelmänä olemme käyttäneet kyselylomaketta, jonka valmistimme Tornion Työvoimalasäätiön asiakkaille. Kyselylomakkeella keräsimme ja tarkastelimme tietoja asiakkaiden kokemuksista kuntouttavassa työtoiminnassa. Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada selville, toteutuuko kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus asiakkaiden mielestä. Tarkoituksenamme oli myös saada tietoa, miten kuntouttavaa työtoimintaa voisi mahdollisesti kehittää.

2 PITKITTYNYT TYÖTTÖMYYS

2.1 Pitkäaikaistyöttömyys

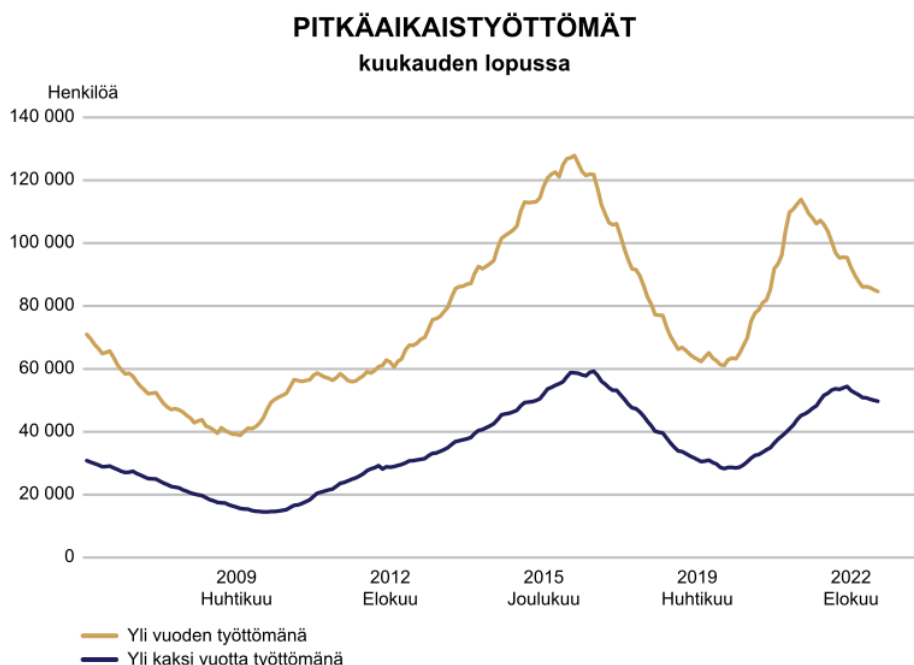
Ihmiset voivat kokea erilaisia muutostilanteita elämässään. Näihin muutoksiin pyritään vastaamaan kuntoutuksen eri muodoilla tukemaan ihmisten hyvinvointia. Tilanteet voivat liittyä esimerkiksi sairastumiseen, työttömyyteen tai muihin ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin. Kuntoutuksen tutkimukset voivat sisältää monia eri tieteenalvoja, joille kaikille ominaista ja yhteistä on nähdä ihminen aktiivisena toimijana hänen omassa elämässään. (Järvikoski, Lindh & Suikkanen 2011, 8.)

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n tekemän tutkimuksen ("Työttömyyden kasvot" (Faces of Joblessness)) mukaan useat työttömät Suomessa kohtaavat monimutkaisia, toisiinsa sidoksissa olevia esteitä työllistymisen kannalta. Näitä esteitä voivat olla esimerkiksi vähäinen työkokemus, osaamisen puute tai työtarjousten vähyyys. Noin 70 % kaikista työttömistä voi kohdata samanaikaisesti kaksi tai useamman työllistymistä hankaloittavan esteen, ja pitkäaikaistyöttömillä vastaava osuus on 87 %. (Valtioneuvosto 2020.) Useasti monilla työpaikoilla vaaditaan aiempaa työkokemusta alalta. Mietimme, miten sitä voi saada ja kerryttää, jos työpaikkaa ei saa ilman olemassa olevaa kokemusta? Työelämässä vaaditaan nykyään paljon, ja mielestämme työn oppii tekemällä, kun siihen annetaan vain mahdollisuus, kunhan hakijalla on taustalla tarvittava koulutus.

Pitkäaikaistyötön käsitteenä voidaan määritellä henkilönä, joka on toistuvuuden ja kokonaisuuden perusteella ollut työttömänä yhtäjaksoisesti 12 kuukautta. Pitkäaikaistyöttömyys voi vaikuttaa ihmisen sekä aineelliseen, että aineettomaan hyvinvointiin, sillä se saattaa aiheuttaa niin taloudellisia, fyysisiä kuin psyykkisiäkin haasteita selviytyä, jonka myötä yksilö voi olla vaarassa syrjäytyä sekä kokea osattomuutta yhteiskunnassa. (Nikka & Günther 2023, 44, 46.)

Alla olevassa kaaviossa 1 esitetään pitkäaikaistyöttömien määrää vuoden 2023 maaliskuun loppuun mennessä. Työllisyyskatsauksen mukaan pitkään työttö-

mänä olleiden määrä väheni viime vuoteen verrattuna, sillä vuoden 2023 maaliskuun lopussa yhtäjaksoisesti yli vuoden työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 84 700, joka on 15 800 vähemmän kuin vuosi sitten. Näistä pitkäaikaistyöttömistä naisia oli 33 000 ja miehiä 51 700. Miesten määrä väheni 8700:lla, ja naisten 7100:lla. Yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 49 700, joka oli 3600 vähemmän kuin vuonna 2022. (Työllisyyskatsaus 2023.)

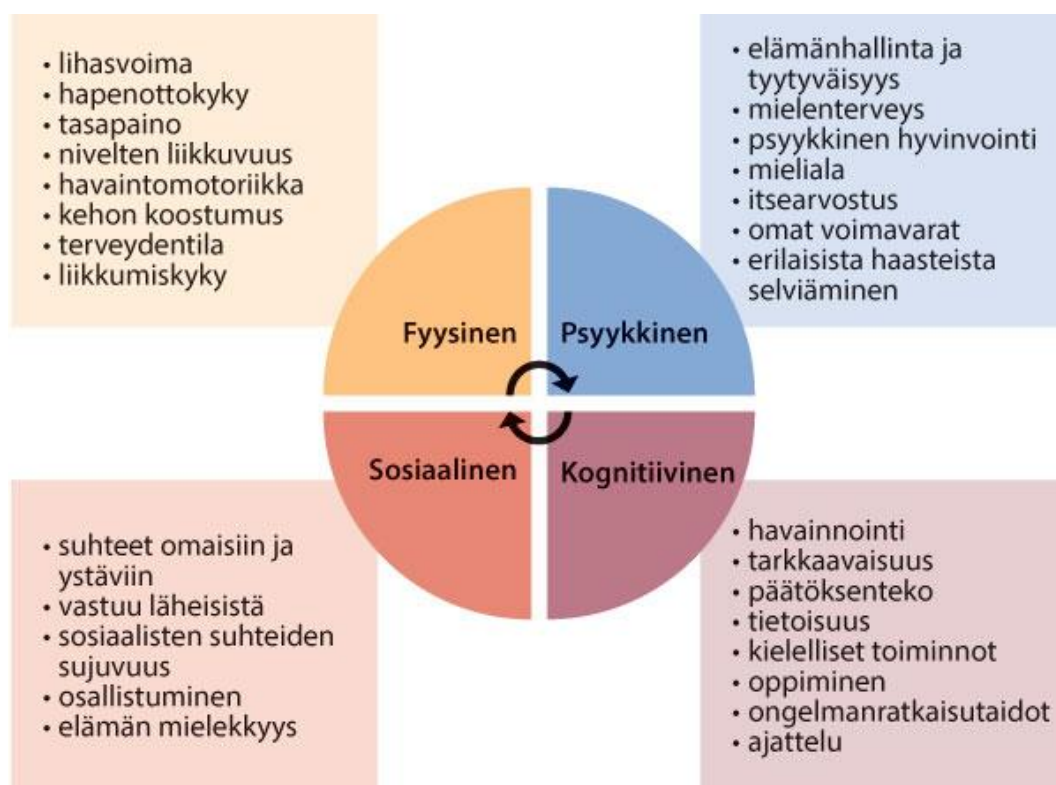
Kaavio 1. Pitkäaikaistyöttömät kuukauden lopussa. (Työllisyyskatsaus 2023.)

Tutkimusten mukaan työttömyydellä on kielteisiä vaikutuksia ihmisten psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen sekä hyvinvointiin. Yhteydet ovat kuitenkin monimutkaisia tarkastella, sillä monet tekijät lieventävät (esimerkiksi sosiaalinen tuki-verkosto ja hyvä itsetunto) tai vahvistavat (muun muassa toistuva työttömyys, taloudelliset ongelmat tai häpeä) työttömyyden negatiivisia vaikutuksia hyvinvointiin. (Hinkka, Aalto, Grönlund & Rajavaara, 2011, 104.)

2.2 Sosiaalinen toimintakyky

Tässä osiossa käsittelemme sosiaalista toimintakykyä, koska osa kyselyyn vastanneista asiakkaista ovat tulleet mukaan kuntouttavaan työtoimintaan työelämässä tarvittavien sosiaalisten taitojen vahvistamiseksi. Alla olevassa kuviossa

1 esitetään, että sosiaalinen toimintakyky voi rakentua fyysisen, psyykkisen sekä kognitiivisen toimintakyvyn ympärille, johon vaikuttavat myös ympäristön tekijät. Työikäisten (15–74-vuotiaat) ryhmää tarkastellessa suoriutumista työelämässä pidetään yhtenä sosiaalisen toimintakyvyn osana. (Koskinen, Lundqvist & Ristiluoma 2012, 137.) Sosiaalinen toimintakyky on yksi tärkeä osa ihmisen kokonaislaatuista hyvinvointia sekä koettua elämänlaatua, sillä se voi edistää osallisuutta ja tyytyväisyyttä, ja sen kautta sosiaalisella toimintakyvyllä voi olla positiivisia vaikutuksia myös yksilön fyysiseen terveyteen.

Kuvio 1. Toimintakyvyn ulottuvuudet. (Duodecim 2022.)

Sosiaalinen toimintakyky käsitteenä on sosiaalihuollon työntekijöille näkyvää heidän jokapäiväisessä työssään, jossa sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen, edistäminen sekä ylläpitäminen ovat sosiaalihuoltolain (1301/2014) keskeisiä tavoitteita. (Lindh, Härkäpää & Kostamo-Pääkkö 2018, 39.) Sosiaalisella toimintakyvyllä viitataan ihmisen kykyyn toimia osana yhteiskuntaa ja erilaisia yhteisöjä. Tähän liittyy yksilöllisiä ominaisuuksia, kuten esimerkiksi ihmisen sosiaalisia taitoja, mutta lisäksi myös ulkoisia tekijöitä, eli esimerkiksi ympäristön ja verkostojen vai-

kutuksia. Sosiaalinen toimintakyky voi vaihdella ihmisen elämäntilanteen mukaan, ja toimintakyvyn ollessa vahva, auttaa se arjessa selviytymiseen sekä tavoitteiden saavuttamiseen pienin askelin. (Sosped 2023.)

2.3 Syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yksilön tai ryhmän jäämistä syrjään yhteiskunnan keskeisistä toimintatavoista. Syrjäytyminen on sivuun joutumista koulutuksesta, työelämästä, yhteisöllisestä toiminnasta sekä sosiaalisista suhteista. Syrjäytyminen sanana tulkitaan lähes poikkeuksetta aina kielteiseksi. (Laine, Hyväri, Vuokila-Oikkonen 2010, 11.) Syrjäytyminen elämän eri osa-alueilla ei tapahdu hetkessä, vaan se voi olla monen eri tekijän summa, jota tulee ehkäistä jo ennalta.

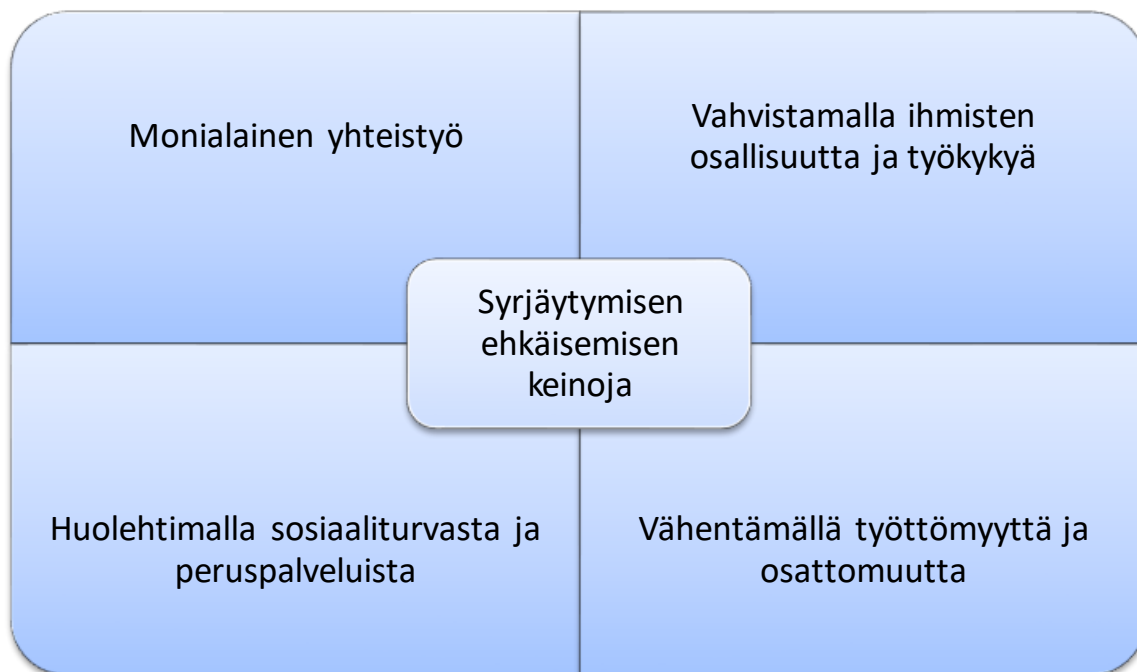
Jos henkilö ei ole toimintakyvyltään valmis ”perinteiseen” työelämään, on tärkeää ohjata hänet kuitenkin muuhun vastaavaan työhön tai koulutukseen syrjäytymisen estämiseksi. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että vaikka yksilö luokiteltaisiin eri mittapuilla mitattuna syrjäytyneeksi, ei hän itse välttämättä koe olevansa sellainen. Ihminen voi olla tyytyväinen omaan elämäänsä sellaisena kuin se on, eikä tunne olevansa lainkaan syrjäytynyt yhteiskunnasta.

Syrjäytymisen pääkohtana pidetään kasautuneita hyvinvoinnin ongelmia, ja vaikka sosiaalityötä tehdessä keskitytään paljon ongelmien ennaltaehkäisemiseen ja varhaiseen puuttumiseen, näkyy sosiaalityö yleensä vasta siinä vaiheessa, kun ihmisen hyvinvointiin liittyvät ongelmat ovat jo kasautuneet ja vakava syrjäytymisen riski on jo olemassa. Sosiaalishallinnon näkökulmasta katsottuna syrjäytymisvaarassa olevia riskiryhmiä ovat esimerkiksi pitkäaikaistyöttömät, asunnottomat, toimeentulovaikeuksissa olevat sekä päihdeongelmaiset asiakkaat. (Raunio 2006, 28, 30.)

Myös yhteiskunnan muutokset voivat tuoda haasteita ihmisten elämään. Esimerkiksi koronapandemia toi omia haasteitaan, kun vuonna 2020 koronapandemia sulki Suomen, joka lisäsi syrjäytymisen riskejä ihmisten sulkeutuessa koteihinsa, eivätkä he päässeet sosiaaliseen kanssakäymiseen ja osallistumaan yhteiskunnallisiin toimintoihin.

Vuonna 2020 poikkeuslain nojalla rajoitettiin voimakkaasti ihmisten liikkumista, yli 10 hengen kokoontumisia ja muuta toimintaa kolmen kuukauden ajan, ja rajoituksia jatkettiin lievennetysti vielä vuosina 2021 ja 2022. Korona kohdistui voimakkaimmin haavoittuvissa asemassa olevien ihmisten arkeen. Kun sosiaalisia kontakteja rajoitettiin ehkäisemään tartuntoja, ja jo ennen pandemiaa ihmisten kokeman yksinäisyyden oltua laajaa, yksinäisyyden tunne kasvoi ja kuormitti erityisesti heikommassa asemassa olevia ihmisiä. (Mäkikangas & Pyöriä 2023, 7, 11.)

Syrjäytyminen ei viittaa ryhmään ”syrjäytyneet”, vaan prosessuaaliseen sosiaaliseen mekanismiin, jota analysoidaan yhtenä yksilön elämän kulun osana tai vaihtoehtoisesti yhteiskunnan periaatteellisena toimintana. Kun tutkitaan syrjäytymistä yksilötasolla, analysoidaan silloin, miten ihmisen omassa elämässä toinen toistaan seuraavat mahdolliset tapahtumat voivat johtaa kohti huono-osaisuutta. Näitä tilanteita ovat esimerkiksi työttömyys tai koulun keskeytyminen, jotka voivat vaikuttaa ja heikentää ihmisen resursseja ja toimintakykyä. Usein nämä tapahtumat yksittäin voivat olla suhteellisen pieniä, mutta kasautuessaan ne vaikuttavat huomattavasti yksilön terveyteen sekä hyvinvointiin. (Saari 2015, 103–104.) Siksi on tärkeää ymmärtää syrjäytymisen monimutkaisuus ja tunnistaa sen syyt ja seuraukset sekä yksilön, että yhteiskunnan tasolla.

Kuvio 2. Syrjäytymisen ehkäisemisen keinoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

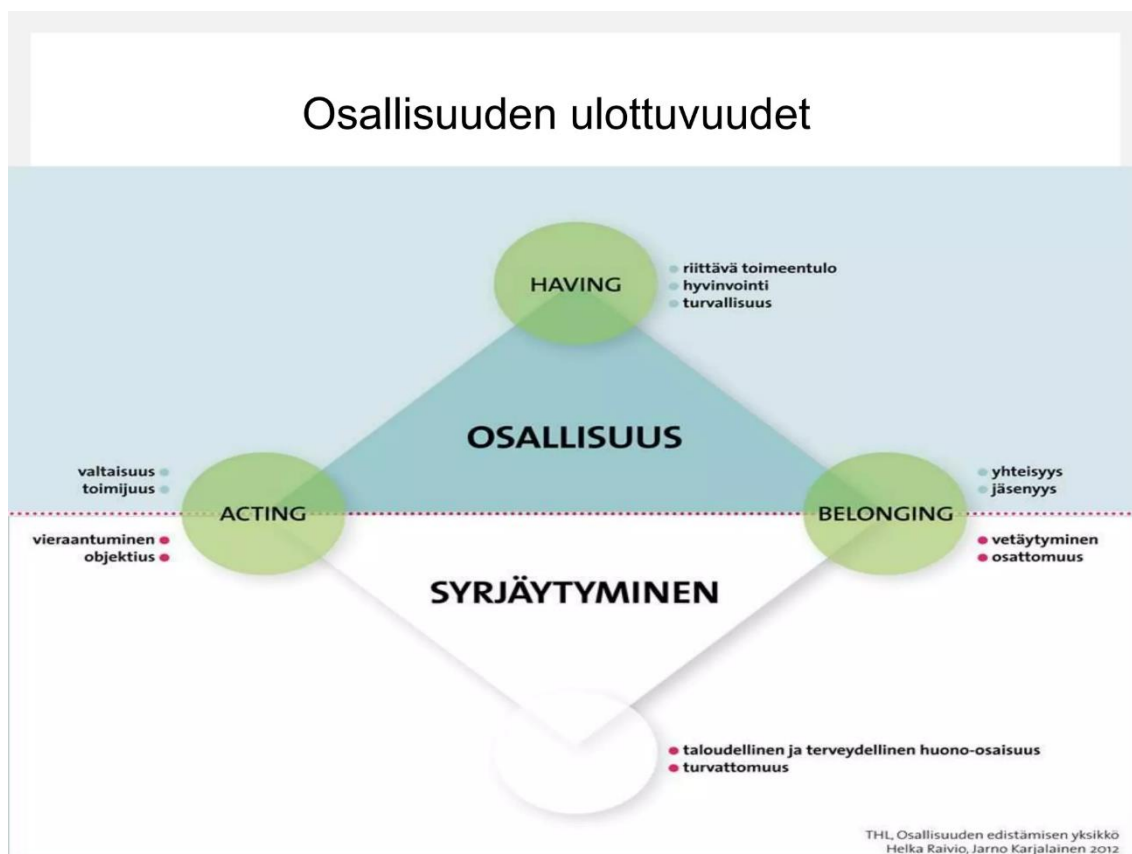
Kuvioon 2 olemme keränneet keinoja, joilla ihmisen syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Jotta asiakasta voitaisiin auttaa selviytymään mahdollisista ongelmistaan, tulee ammattilaisen nähdä asiakkaalla olemassa olevat voimavarat, vahvuudet sekä mahdollisuudetkin. Ratkaisujen löytämiseksi edellytetään huomion siirtämistä voimavaroihin ongelmien sijaan. (Raunio 2006, 47.)

Kun huomio kiinnitetään ihmisen vahvuuksiin, johtaa se tarkastelemaan asiakkaan tilannetta osallisuuden sekä aktiivisen toiminnan näkökulmasta. Jos asiakkaan tilannetta tarkastellaan vain negatiivisesta näkökulmasta, voi se johtaa asiakkaan passiiviseen toimenpiteiden kohteeksi joutumiseksi. Lähtemällä toimimaan asiakkaan voimavarojen mukaan, voidaan toteuttaa syrjäytymisen vastakohtaa: yhteiskunnallista osallisuutta. (Raunio 2006, 47.)

2.4 Asiakkaiden osallisuus

Kun arvioidaan ihmisten osallisuutta, nousevat yksilön omat kokemukset yhteisön jäsenyydestä, kuulluksi tulemisesta ja muiden arvostuksen saamisesta heidän sosiaalisissa suhteissaan merkitykselliseksi. Osallisuus ja selviytyminen ovat

yhteydessä toisiinsa, ja osallisuus nähdään keskeisenä osana pitkäaikaistyöttömien selviytymistä. (Nikka & Günther 2023, 43–44.) On tärkeää tarjota asiakkaalle mahdollisuuksia osallisuuteen esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa ja kuulla asiakkaiden ääntä päätöksenteossa ja yhteisön toiminnassa. Näin vahvistetaan asiakkaiden osallisuuden tunnetta osana yhteisöä, johon he kuuluvat. Alla olevassa kuviossa 3 tarkastelemme osallisuuden eri ulottuvuuksia.

Kuvio 3. Osallisuuden ulottuvuudet. (Raivio, THL 2018.)

Osallisuutta voidaan mitata Terveys- ja hyvinvointilaitoksen luomalla osallisuusindikaattorilla (Experiences of Social Inclusion Scale=ESIS), joka muodostuu kymmenestä eri väittämästä, joilla kartoitetaan kyselyyn osallistuvien tunteita, heidän tekemistensä merkityksellisyyttä, sekä mahdollisuuksia toimia ja hallittavuutta. Osallisuusindikaattorin väittämät sijoittuvat jatkumolle, jossa toinen ääripää näkyy osattomuuden kokemuksina, ja toinen osallisuutena. (Terveys ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

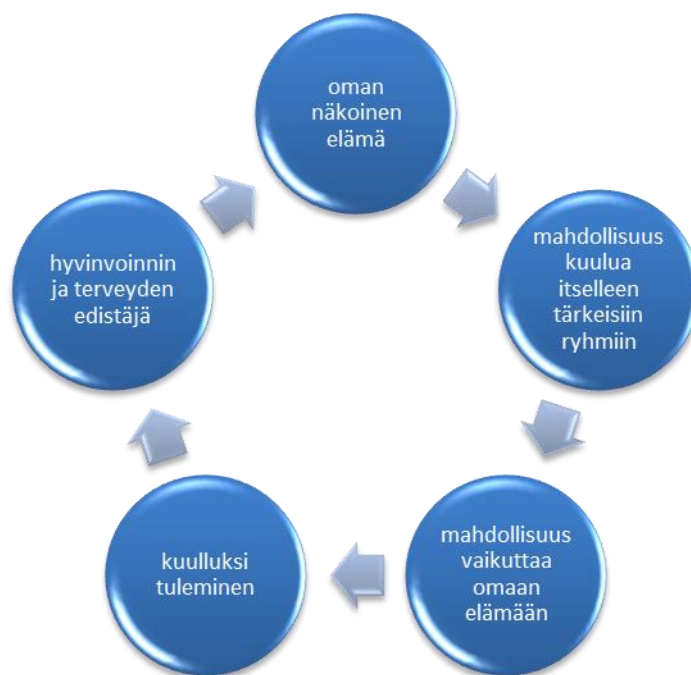
Indikaattorimittarissa väittämien taustalla on kokonaisvaltainen käsitys kuulluksi tulemista ja osallisuudesta, jossa ihminen pääsee vaikuttamaan omiin asioihinsa ja elämänsä kulkuun. Kun ihminen tuntee itsensä osalliseksi, pääsee hän tuottamaan yhteistä hyvää sekä myös nauttimaan siitä. Oleellista vaikutusmahdollisuuden ja resurssien lisäksi on, että ihminen uskoo mahdollisuuksien olemassaoloon. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

Mitattu matala osallisuuden kokemus viittaa siihen, että ihminen voi olla vaarassa syrjäytyä, tai hän kokee itsensä syrjäytetyksi. Tulosten on osoitettu olevan yhteyksissä yksinäisyyden kokemukseen, taloudellisiin vaikeuksiin, köyhyyteen tai heikompaan työmarkkina-asemaan. Tutkimukset ovat osoittaneet myös sen, että kun ihminen tuntee itsensä osalliseksi, tekee hän myös omaa hyvinvointiaan edistäviä valintoja. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

Hyvinvoinnin välttämätön edellytys on, että ihminen tuntee itsensä merkitykselliseksi. Kokemus merkityksellisyydestä auttaa ihmistä ottamaan vastuuta omasta elämästään ja sekä motivoi kulkemaan eteenpäin. Jos ihminen taas on osaton, voi hän nähdä vain kielteisiä asioita ja riskejä omassa elämässään. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023b.)

Kun ihminen tuntee olevansa osallisuuden tilassa, kykenee hän ottamaan kosketuspintaa omiin voimavaroihinsa. Osallisuuden tilalla tarkoitetaan paikkaa ja aikaa, jossa yksilöt joko toimivat ja osallistuvat, tai he muodostavat tämän tilan itse. Osallisuus voidaan nähdä hyvinvointia ja terveyttä edistävänä voimavarana, kun ihminen pääsee omassa osallisuuden tilassaan saavuttamaan elämänhallinnan ja toimijuuden kokemuksiaan, sekä uskoo tulevansa tunnustetuksi ja merkitykselliseksi omana itsenään. (Nikka & Günther 2023, 46.)

Mielestämme on tärkeää, että asiakas on osallisena omassa prosessissaan, eikä vain toiminnan kohteena. Kun ihminen tuntee, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, kokee hän itsensä merkitykselliseksi ja arvokkaaksi, joka myös lisää motivaatiota ja sitoutumista hänen omiin tavoitteisiinsa ja auttaa häntä myös saavuttamaan niitä. Olemme listanneet seuraavaan kuvioon 4 tekijöitä, jotka voivat lisätä ihmisten osallisuutta.

Kuvio 4. Osallisuuden lisääntymisen tekijöitä.

Osallisuus voi myös lisätä asiakkaiden itsetuntoa, kun he kokevat, että heidän mielipiteillensä on merkitystä, sekä he yksilönä pääsevät antamaan oman panoksensa toimintaan osallistuessaan. Tarkastelimme Kirsi Uusitalon (2019) artikkelia aiheesta ”Kuntouttava työtoiminta ja osallisuus”. Uusitalon mukaan kuntouttavaa työtoimintaa ei voida selittää vain yhdellä tavalla, vaan se on sekoitus sekä työllisyys- että sosiaalipolitiikkaa. Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on tarjota työttömille osaamista työllistymistä varten, sekä tarjota vertaistukea yhteisön kautta pitkäaikaistyöttömille. Näiden toimenpiteiden avulla ihmiset saavat tunnustusta tekemälleen työlle osana yhteiskunnan toimintaa, jonka avulla kokemus osallisuudesta perustuu vuorovaikutukseen sekä muiden kunnioitukseen.

Uusitalo (2019) kertoo artikkelissaan, että aiempien tutkimuksien mukaan kuntouttavasta työtoiminnasta on päädytty usein johtopäätöksiin, että se olisi ongelmallinen työllisyyspolitiikan apuväline. Työtoiminta onnistuu monen tutkijan ja työttömienkin mielestä siinä, että se saa kuntoutujat liikkeelle kotoaan ja kiinni päivittäisiin rutiineihin pelkästään sen sijaan, että kuntouttava työtoiminta johtaisi työllistymiseen. Saamiemme kyselyn vastauksien perusteella saimme selville, että kuntouttava työtoiminta onnistuu edelleenkin vuonna 2023 siinä, että se saa

ihmiset ulos kodeistaan ja osallistumaan sekä yksilölliseen, että yhteiseen tekemiseen.

Artikkelissaan Uusitalo (2019) mainitsee paternalistisesta eli holhoavasta politiikasta, jolla puututaan ihmisen autonomiaan. Tällä viitataan kognitiivisiin kykyihin, eli autonomisesti toimiva ihminen pystyy tekemään itsenäisiä päätöksiä. Uusitalon mukaan laki kuntouttavasta työtoiminnasta puuttuu pitkäaikaistyöttömien autonomiaan, koska aloite on viranomaisilla, ja asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet työtoiminnan luonteeseen eivät välttämättä ole suuret.

Lähdimme kriittisesti miettimään sitä, että asiakkaat eivät pääsisi itse vaikuttamaan kuntouttavan työtoiminnan luonteeseen. Toki eroja eri hyvinvointialueiden välillä voi olla, mutta Tornion Työvoimalasäätiön asiakkaille laaditussa kyselyssä saimme selville, että asiakkaat kokivat pääsevänsä vaikuttamaan esimerkiksi työnsä sisältöön sekä päiviin, jolloin he osallistuvat työtoimintaan. Kyselyssä kävi ilmi, että kun työtoimintaa lähdetään suunnittelemaan, oli asiakkailla myös oikeus vaikuttaa osallistumiseensa ja mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä.

3 TORNION TYÖVOIMALASÄÄTIÖ

3.1 Tornion Työvoimalasäätiö

Opinnäytetyömme yhteisötyötahona on 1.5.2006 perustettu Tornion Työvoimalasäätiö. Tornion Työvoimalasäätiö tarjoaa kuntoutusta, valmennusta, sekä kouluttaa asiakkaitaan. Työvoimalasäätiöllä on monia eri valmennuspajoja, joissa pääosa toiminnasta on erilaisten tilaustöiden valmistamista sekä erilaisia palveluita, ja tuotteita tehdään myytäväksi pajatuotemyymälä Rantakartanoon. Laadunvarmennusjärjestelmällä taataan työn laatu, ja lopullisen tuotteen tulee täyttää tietyt kriteerit ennen tuotteiden luovuttamista tilaajille. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023b.)

Tornion Työvoimalasäätiö tekee yhteistyötä aktiivisesti muiden seudulla toimivien sosiaalisen työllistämisyksiköiden, Tornion kaupungin, Kelan, työ- ja elinkeinotoimiston, psykiatrian poliklinikan, Mehiläinen Länsi-Pohjan keskussairaalan, työvoiman palvelukeskuksen ja erilaisten yritysten sekä oppilaitosten kanssa. Säätiön omien pajojen ulkopuolella työskenteleville annetaan myös työhön perehdytystä ja tarvittavaa tukea, ja yhteistyötä tehdään myös muiden samaa alaa olevien säätiöiden kanssa. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023a.)

Tornion Työvoimalasäätiön organisaatio on osaamiseen perustuva ja asiakaslähtöinen tiimi. Toiminnan vastuut on jaettu toteuttaville tasoille asti niin, että jokainen Työvoimalasäätiön organisaation jäsen pääsee johtamaan omaa työtänsä, ja samalla vastaa työn tuottavuudesta ja laadusta, jota mitataan säätiössä käytössä olevalla tasapainotettuun mittaristoon perustuvalla tulos- ja laatujohtamis- mallilla. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023a.)

3.2 Toimintaperiaatteet ja arvot

Säätiöllä otetaan huomioon asiakkaan halu onnistua ja kehittää itseään työtehtävissään. Lähtökohtana on voimavaralähtöisyys ja ratkaisukeskeisyys. Lähtökoh- tana on myös, että jokainen asiakas on vastuuntuntoinen ja haluaa tehdä työnsä hyvin, ja jokaisella olisi onnistumisen tarve. Jokainen meistä on erilainen yksilö,

ja haluamme kuulua yhtenäisenä joukkona työyhteisöön. Ihmisen henkinen kokonaisuus rakentuu ajattelu-, toiminta- ja tunnealueeseen, jotka huomioidaan työtoiminnassa. Jokainen ihminen on aloitteellinen ja luova omalla tavallaan, kun se mahdollistetaan sekä he saavat siihen tarvittavan tuen ja mahdollisuuden kehittää näitä ominaisuuksiaan. (Prezi 2023.)

Työvoimalasäätiön arvoina ja toimintaperiaatteina ovat yhdenvertaisuus, yksilöllisyys, esteettömyys ja ratkaisukeskeisyys sekä verkostoituminen. Asiakkaina ovat heikommassa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt, kuten pitkäaikaistyöttömät, kouluttautumattomat henkilöt, nuoret työttömät, osatyökykyiset, päihderiippuvaiset, mielenterveysongelmaiset sekä erilaiset vammaisryhmät. Näille edellä mainituille asiakasryhmille tarjotaan erilaisia palveluja, joilla edistetään ja ylläpidetään ihmisten työ- ja toimintakykyä, kuten esimerkiksi kuntouttavia ja valmentavia palveluja, työtoimintaa, työ- ja toimintakyvyn arvioita tai työnhakuvalmennusta. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023a.)

3.3 Valmennus

Tornion Työvoimalasäätiön erikoisalana on sosiaalinen työllistäminen. Sosiaalisella työllistymisellä parannetaan ja ylläpidetään heikommassa työmarkkinatilanteessa olevien toimintakykyä. Säätiöllä on monia eri työpajoja, joissa asiakkaat saavat tukea työ- ja yksilövalmennuksen avulla. Sosiaalisen työllistämisen tasoa määrittävät aina asiakkaan työ- ja toimintakyvyn taso. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023b.)

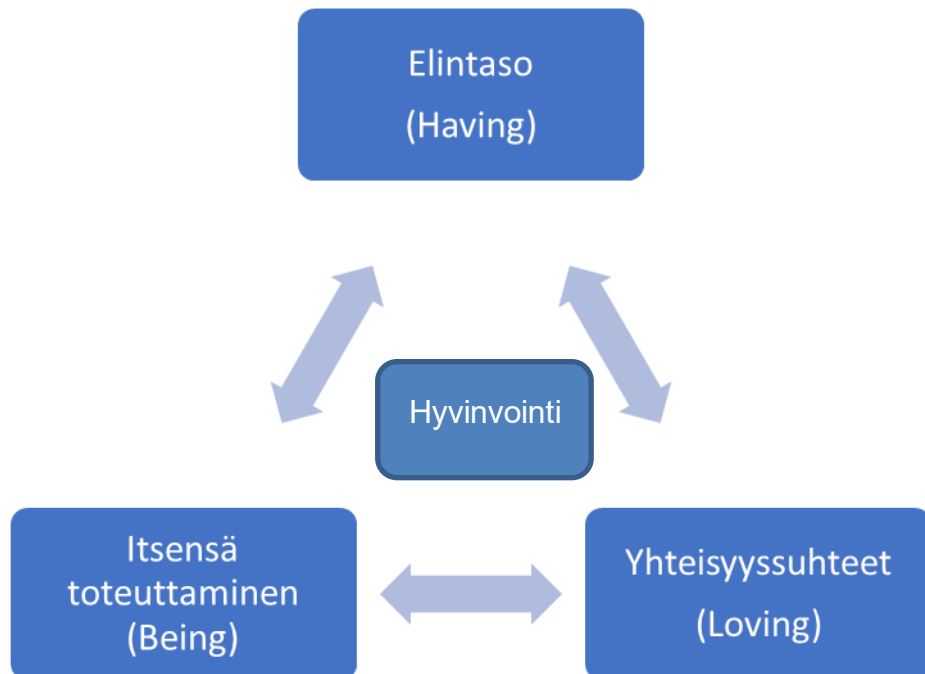
Työvalmennus on prosessi, joka auttaa yksilöitä kehittämään taitojaan ja valmistautumaan työelämään. Työvalmennus voi sisältää ohjausta ja neuvontaa, kuten esimerkiksi ansioluettelon ja työhakemuksen kirjoittamista ja työpaikan etsimistä. Yksilövalmennuksessa ohjataan ja tuetaan asiakasta tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksilövalmennuksessa valmentaja auttaa asiakasta tunnistamaan omat vahvuutensa, sekä asettamaan realistisia tavoitteita, jotka tukevat asiakkaan arjenhallintaa ja toimintakykyä. Näiden lisäksi säätiöllä järjestetään ryhmäpalveluja, jotka tukevat sosiaalista kanssakäymistä ja elämänhallintaa. Ryhmäpalvelut ovat osana kuntoutuspalvelun tuotantoa. (Tornion Työvoimalasäätiö 2023b.)

4 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

4.1 Hyvinvointi ja elämänlaadun kokemus

Jokainen ihminen kokee ja tavoittelee hyvinvointia omalla ainutlaatuisellaan tavallaan. Ihmisten hyvinvointi on moniulotteinen käsite, joka kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin. Jokaisella meistä on omat tarpeensa ja tavoitteensa, jotka vaikuttavat siihen, mitä hyvinvointi kenellekin merkitsee. Hyvinvointi on yleensä hyvällä tasolla, jos hyvinvoinnin osat ovat keskenään riittävät ja tasapainossa, mutta loppujen lopuksi ihmisen oma kokemus on ratkaisevin. (Ihalainen & Kettunen 2016, 12–13.)

Sosiaalialan päätehtävänä on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, ja Suomessa hyvinvointikäsitteen on määritellyt vuonna 1976 Erik Allardt. Hänen mukaansa hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen (Forss, Vatula-Pimiä & Ericsson 2014, 21.):

Kuvio 5. Hyvinvointitarpeet Erik Allardtin mukaan

Yllä olevassa kuviossa 5 olemme tuoneet esille Erik Allardtin hyvinvointitarpeiden määritelmät. Määritelmä perustuu ihmisten perustarpeisiin, joiden täytyy täytyä,

jotta ihmisen hyvinvointi toteutuisi. Elintaso (having) sisältää ihmisen terveyden-tilan, koulutuksen, varallisuuden, työttömyyden sekä asumisen tason. Yhteisyyssuhteet (loving) käsittelee ihmisten sosiaalisia suhteita, sekä tarvetta kuulua johonkin ryhmään. Viimeisenä ulottuvuutena on itsensä toteuttaminen (being), joka tarkoittaa ihmisen omaa arvokkuuden tunnetta sekä olla arvostettu myös muiden silmissä. Lisäksi sillä tarkoitetaan mahdollisuutta vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnan toiminnan lisäksi myös yksilölle tärkeisiin pienempiin ryhmiin. Nämä tarpeet nousevat jatkuvasti esille, kun ihmisiltä kysytään hyvinvoinnin edistäviä tekijöitä. (Forss, Vatula-Pimiä & Ericsson 2014, 21.)

Pitkäaikaistyöttömien hyvinvointia voidaan tutkia resurssien, toimintakyvyn sekä elämänlaadun näkökulmasta. Nämä kolme tekijää ovat kasautuvia eli hyvinvoinnin perustana toimivat resurssit, jotka muodostavat ihmisen elintason, jossa toimintakyky on ratkaisevana tekijänä. Pohjimmiltaan hyvinvointi on subjektiivinen kokemus, joka on riippuvainen toimintakyvystä ja resursseista. Elämänlaadulla eli tyytyväisyydellä omaan elämään viitataan ihmisen omaan kokemukseen hänen omasta elämästään tai tyytyväisyyttä johonkin toimintakyvyn osa-alueeseen. (Saari 2015, 185.)

Elämänlaatu voidaan jakaa yleensä onnellisuuteen ja terveyteen, joita voidaan pitää toiminnan tavoitteina. Ihmisen onnellisuutta arvioidaan yleisesti katsoen kysymällä henkilöltä itseltään hänen elämästään tai onnellisuustasostaan. Elintaso voidaan arvioida myös elämän kannalta ihmiselle merkityksellisiin asioihin, jotka kytkeytyvät esimerkiksi turvallisuuteen, ajankäyttöön sekä taloudelliseen tilanteeseen. (Saari 2015, 186.)

4.2 Vuorovaikutus ja voimavaralähtöisyys

Erilaisiin kuntoutumistarpeisiin ja toimintakyvyn puutteisiin keskittyminen voi vähentää asiakkaan luottamusta hänen omiin kykyihinsä erilaisissa tilanteissa ja niiden ratkaisuissa, sekä jatkuvan tuen vastaanotto voi myös heikentää uskoa ihmisen omaan pystyvyyteen. Erityisesti, jos ihminen tarvitsee pitkäaikaista apua,

voi hän jäädä helposti muista riippuvaiseen asemaan. Ongelmien ollessa keskiössä ihmisen elämässä, tarjoaa voimavaralähtöisyys uudenlaisen lähestymistavan. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2023d.)

Voimavarakeskeinen lähestyminen näkyy arvostavana vuorovaikutuksena, jossa olennaista on työntekijän ensisijaisena tavoitteena omalla toiminnallaan rakentaa vastavuoroisuutta työntekijän ja asiakkaan välille. Tarkoituksena ei ole muuttaa asiakasta tai hänen toimintaansa, vaan asiakkaalle tulisi antaa aikaa ja tilaa pohtia omaa elämäänsä ja miten hänen toimintansa vaikuttaa siihen. Onnistuneessa vuorovaikutuksessa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja rakentavat vuorovaikutusta yhdessä. (Vogt 2016, 31.)

Kuntouttavan työtoiminnan onnistumisen edellytyksenä on hyvä vuorovaikutus, joka ratkaisee kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksien näkemisen, sekä asiakkaan motivoitumisen. Laadukasta palvelua on mahdotonta toteuttaa ilman aitoa vuorovaikutusta, ja ongelmakeskeisen ajattelun sijasta tarvitaan voimavarakeskeistä työtettä. Tässä toimintatavassa keskitytään asiakkaan kykyihin ja mahdollisuuksiin sekä hänen hyviin puoliinsa, jolloin on keskeistä pohtia, missä ihminen on hyvä ja millaisia ratkaisuja hän on löytänyt omaan elämäänsä. (Aho-Mantila, Marniemi, Rautalampi & Hassinen 2004, 35, 37.)

Työotteessa, jossa keskitytään ihmisen olemassa oleviin voimavaroihin, edistetään hänen kykyään toimia itsenäisesti. Toivon perspektiivi näkyy voimavaralähtöisenä työskentelynä suuntautumalla tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamiseen, eikä keskittymällä pelkästään niin menneiden, kuin nykyistenkin ongelmien korjaamiseksi. Tavoitteena on myös vahvistaa ihmisen pystyvyyttä toimia, mahdollistaa erilaisia muutoksia, sekä edistää ihmisen kehittymistä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2023d.)

Ihmisen arvostus, voimavaroihin keskittyminen, toiveikkuus tulevaisuudesta ja tavoitteellisuus ovat ominaista ratkaisukeskeiselle työotteelle. Vaikka ihminen olisi kokenut elämässään erilaisia ongelmia, on hänellä ennalta omia vahvuuksia ja voimavaroja, jotka ovat voineet peittyä koettujen ongelmien taakse. Kun lähdetään yhdessä asiakkaan kanssa etsimään ratkaisuja hänen pulmiinsa, voidaan

hänen olemassa olevat voimavaransa löytää uudestaan. Ratkaisukeskeisessä työotteessa ei keskitytä asiakkaan ongelmien syihin, vaan haetaan selviytymisen keinoja löydettyjen voimavarojen kautta. Se on tavoitteellista toimintaa, jossa työskentelyn perustana on asiakkaan oma näkemys hänen tilanteestaan, sekä pyritään vahvistamaan niitä tekijöitä, jotka jo toimivat olevassa olevista ongelmista huolimatta. (Vogt 2016, 38–39.)

Voimavarakeskeinen työ tapahtuu niin yksilö- kuin ryhmäkohtaisina menetelminä, jotka tukevat ihmisten kokonaisvaltaista osallisuutta kansalaisina. Voimavarakeskeisessä työotteessa ihminen nähdään aktiivisena toimijana, jossa hän pääsee yhdessä ammattilaisen kanssa selvittämään omaa elämäntilannettaan kokemustensa perusteella oman elämänsä asiantuntijana. Voimavarakeskeisessä lähestymiskulmassa tavoitteena on luoda, palauttaa sekä ylläpitää ihmisen selviytymistä, toimintakykyä sekä hyvää elämänlaadun ja hallinnan edellyttäviä tekijöitä. (Vogt 2016, 29.)

4.3 Kuntouttava työtoiminta

”Ihminen seilaa omalla purjeveneellään elämän merellä. Kuntouttavan työtoiminnan toimijan tehtävänä on auttaa ihmistä niin, että hän kykenee itse ohjaamaan omaa purttaan tuulella kuin tuulella. Meri saattaa välillä pauhata ja myrsky saattaa nousta, mutta ihminen on itse ruorissa ja määrää oman suuntansa. Kuntouttavaa työtoimintaa ei voida tehdä asenteella, jossa ihmisen laivaa hinaillaan ympäri maailman meriä ja toiminnan loppuessa hänet jätetään yksinään meren ulapalle odottelemaan, että joku tulisi taas hinailemaan tai virkamies puhaltaisi hänen purjeisiinsa tuulta.” (Aho-Mantila ym. 2004, 29.) Näin kuvaillaan kuntouttava työtoiminta kirjassa Mahdollisuuksien Maailma, joka kiteyttää mielestämme oivallisesti kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksen. Tässä kappaleessa käsittelemme opinnäytetyömme aihetta kuntouttavaa työtoimintaa ja sen tarkoitusta.

Kuntouttava työtoiminta on suunnattu henkilöille, jotka ovat pitkäaikaistyöttömiä tai eivät voi erilaisten työ- ja toimintakyvyn rajoitteiden vuoksi ottaa vastaan työtä. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on edistää ihmisten elämönhallintataitoja,

sekä parantaa heidän työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuuksiansa. (Tampere 2023.) Jos ihminen on ollut pitkään työttömänä ja erinäisten ongelmiansa vuoksi jäänyt yksin ilman tukea tai palveluita, voi hänen elämönhallintataitonsa olla heikot. Hänellä voi olla vaikeuksia huolehtia itsestään sekä hyvinvoinnistaan, joten tuen tarpeet tulisi tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa.

Työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelumallissa työ- ja elinkeinotoimisto, hyvinvointialue sekä Kela yhteistyössä arvioivat asiakkaan palveluntarpeen. Moniammatillinen tiimi suunnittelee ja arvioi ne keinot, joilla olisi tarkoituksenmukaiset, työllistymistä edistävät toimet. Tavoitteena on edistää asiakkaan työ- ja toimintakykyä, sekä lisätä aktiivista elämää ja osallisuutta. (Karjalainen & Aho 2017, 357–358.)

Kuntouttava työtoiminta voidaan nähdä toimintana, jossa siihen osallistuvan asiakkaan elämää tulee tarkastella prosessina. Siinä ei tule tarkastella vain yksittäisiä tai väliaikaisia toimenpiteitä, vaan huomioidaan myös muita asiakkaan elämää koskevia tekijöitä kuntouttavan työtoiminnan aktiviteettien ulkopuolella. Todellisia, kestäviä tuloksia saadaan silloin, kun asiakas tekee omia ratkaisuja ja oivalluksia hänen arjessaan. (Aho-Mantila ym. 2004, 27.)

Ammattilaisen, eli tässä tapauksessa kuntouttavan työtoiminnan järjestäjän tehtävänä on auttaa kuntoutujaa selkeyttämään omaa elämäänsä ja kunnioitettava sitä. Pääsääntönä voidaan pitää klassista 20/80-sääntöä, jossa 20 % asiakkaan onnistumisista tapahtuu kuntouttavan työtoiminnan aikana tapahtuvissa toimenpiteissä, ja loput 80 % onnistumisista taas sen ulkopuolella, asiakkaan omassa arjessa. (Aho-Mantila ym. 2004, 27.)

Kuntouttavasta työtoiminnasta säädetään lailla (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001), jonka keskeisenä periaatteena on hyvinvointialueiden ja työ- ja elinkeinotoimistojen välinen tiivis yhteistyö (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022). Lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta on tehty muutoksia, jotka ovat tulleet voimaan 1.1.2022. Muutoksien tarkoituksena on varmistaa, että kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuisivat ne pitkäaikaistyöttömät, jotka tarvitsevat sosiaalihuollon

palveluiden tukea osaksi heidän palveluprosessiaan. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2022d.)

Kuntouttavan työtoiminnan laissa (189/2001) säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkäaikaistyöttömän henkilön, joka saa toimeentulotukea tai työmarkkinatukea, edellytyksiä työllistyä avoimille työmarkkinoille. Lisäksi laissa säädetään asiakkaan velvollisuuksista ja oikeuksista. Lain yhtenä tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä, sekä aktivoida ja kuntouttaa jo pitkään työttömänä olleita henkilöitä. Aktivointisuunnitelman ja siinä sovittujen toimenpiteiden avulla pyritään aktivoimaan ihmisiä omaehtoiseen toimintaan, jonka taustalla on ajatuksena aktiivisuuden, elämäntilanteen sekä työkyvyn edistäminen. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 23.)

Vapaa-aika ja osallistuminen yhteisölliseen toimintaan katsotaan olevan terveyden, työllisyyden ja taloudellisten resurssien rinnalla tärkeä ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia määrittävä tekijä. Osallistuminen kodin ulkopuoliseen yhteisölliseen ja vapaa-ajan toimintaan voi kiinnittää ihmisen kodin ulkopuolella oleviin tapahtumiin, ja voi tätä kautta aktivoida työttömän osallistumista. (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 170.) Pohdimme, että jos ihminen kokee itsensä syrjäytyneeksi tai hänellä on ongelmia esimerkiksi mielenterveytensä kanssa, ei hänellä välttämättä ole motivaatiota tai jaksamista lähteä mukaan työelämään. Kun työtön saadaan kannustavaan ryhmätoimintaan mukaan samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kanssa, voi se nostaa ihmisen motivaatiota ja ennaltaehkäisee ihmisen syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Laki velvoittaa hyvinvointialueen sekä työvoimatoimiston laatimaan suunnitelman sen vuoksi, jotta asiakas olisi oikeutettu saamaan Kelan myöntämää työmarkkinatukea ja/tai toimeentulotukea. Jos kuntouttava työtoiminta aiotaan lisätä aktivointisuunnitelmaan, tulisi suunnitelman tekoon osallistua myös työtoiminnanohjaaja mahdollisuuksien mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö: Työministeriö 2001, 17–18.)

Kuntouttava työtoiminta sovitetaan asiakkaan mukaan, ja hänen työ- ja toimintakykynsä sekä osaamisensa tulee ottaa huomioon niin, jotta työtoiminta olisi asiakkaalle mielekästä eikä liian vaativaa. Ihmisten toimintakyvyissä voi olla suuria eroavaisuuksia, ja osalle työtoiminta voi vastata normaalia työtä, kun taas toisille se voi olla esimerkiksi päivärytmin ja ohjatun toiminnan harjoittelua. (Sosiaali- ja terveysministeriö: Työministeriö 2001, 49.)

Oikealla tavalla toteutettuna kuntouttava työtoiminta voi tarjota ihmiselle paljon erilaisia mahdollisuuksia. Koska suuret tavoitteet ja näkemykset voivat tuntua yksilöstä mahdottomilta toteuttaa, tulee kuntoutumista lähteä rakentamaan pienin askelin. Pienet, nopeat voitot ihmisen elämässä konkretisoituvat, kun niihin kiinnitetään huomiota ja liikutaan kohti suurempaa päämäärää. Näin kuntoutuksen päämäärä ei ole tavoittamattomissa oleva haave, jonka saavuttaminen olisi mahdotonta saavuttaa. (Aho-Mantila ym. 2004, 57.) Pienin askelin eteneminen voi auttaa pysyvämpiin ja kestävämpiin muutoksiin pitkällä aikavälillä, sillä liian radikaaleilla ja äkillisillä muutoksilla epäonnistumisen riski voi olla suurempi. Jokainen kuntoutumisen matkalla tapahtuva pienikin positiivinen muutos voi auttaa kuntoutujaa näkemään oman edistymisensä matkan varrella.

Tuloksia tuovan tekemisen päämääränä tulee olla asiakkaan itsensä määrittelemä tavoite. Se voi olla joko työtä, harrastustoimintaa tai uuden oppimista, joka tuo sisältöä asiakkaan elämään. Toiminnan ei tule olla ulkoisesti pakotettua, vaan päämääränä tulee olla merkityksellisyyden kokemukset. Tuloksellinen toiminta on yhdessä tekemistä, jossa eri tahot työskentelevät samaa määränpäättä kohti luodakseen parhaan mahdollisen kuntoutumisen mahdollisuuden. (Aho-Mantila ym. 2004, 11.)

Kuntouttavaa työtoimintaa tulee järjestää asiakkaille vähintään yhtenä, ja enintään neljänä päivänä viikossa. Päivän työajan kesto tulee olla vähintään 4 tuntia, jotta se täyttäisi laissa määritellyt sisällölliset tavoitteet. (Sosiaali- ja terveysministeriö: Työministeriö 2001, 49.) Kuntouttavaa työtoimintaa järjestäessä voidaan työvälineinä käyttää esimerkiksi palvelutarpeen arviointia ja aktivointisuunnitelmaa. Näiden avulla voidaan lähteä etsimään asiakkaan tarpeisiin ja henkilökohtaisiin tavoitteisiin vastaavaa palveluntarjoajaa.

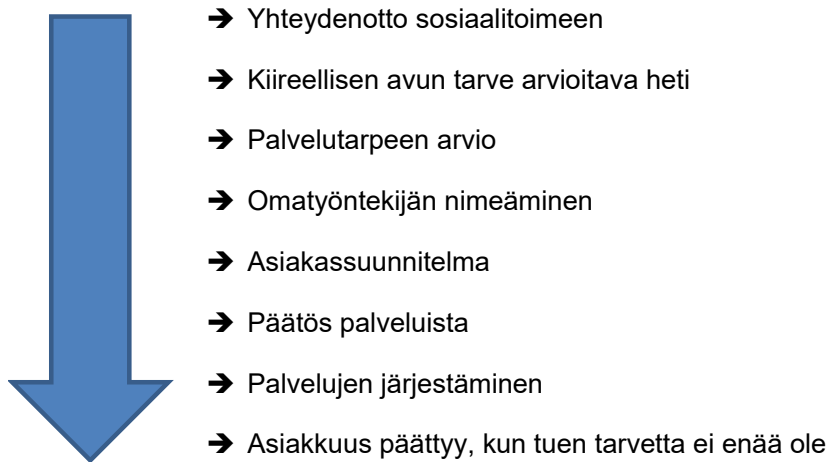
5 PALVELUTARPEEN KARTOITTAMINEN

5.1 Palvelutarpeen arviointi

Kun asiakkaalle laaditaan aktivointisuunnitelmaa, tulee laatimisen yhteydessä tehdä myös asiakkaan tilannetta kartoittava palvelutarpeen arvio, jollei sen koeta olevan täysin tarpeetonta. Palvelutarpeen arviointi tulee tehdä niin, että asiakkaan kokonaisvaltainen yksilöllinen tilanne huomioidaan. Arvion perusteella määritellään sosiaalihuollon asiakkuuden edellytykset, asiakkaan tuen tarvetta vastaavat sosiaalipalvelut, sekä omatyöntekijän tarve. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Mikäli asiakkaan aktivointisuunnitelmassa päädytään käyttämään sosiaalihuollon palveluita, kuten kuntouttavaa työtoimintaa, on syytä samalla sopia asiakkuuden ajaksi omatyöntekijän nimeämisestä. Tämä ei kuitenkaan ole tarvittavaa, jos asiakkaalle on nimetty jo joku muu asiakkaan käyttämistä palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on jostain muusta syystä tarpeetonta. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Kuntouttavaan työtoimintaan sovelletaan sosiaalihuoltolain säännöksiä, jonka mukaan kuntouttavasta työtoiminnasta on huolehdittava kunnallisena sosiaalipalveluna. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) säädetään palvelutarpeen arvioinnista, joka tehdään arvioitaessa asiakkaan palvelun tarvetta. Palvelujen toteuttamisessa tulee olla tarvittava monialainen yhteistyö. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Kuvio 6. Sosiaalihuollon mukaisten palveluiden asiakkuus monialaisessa yhteistyössä. (Muokattu kaavio Kuusikko-työryhmän julkaisusarjan julkaisusta 4/2022, 11.)

Kuvioon 6 olemme listanneet asiakkuuden etenemisen sosiaalihuollon mukaisessa monialaisessa palvelussa. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) yhtenä pääpiirteenä voidaan pitää monialaista yhteistyötä, joka velvoittaa eri sektorit auttamaan toinen toisiaan asiakkaan palvelujen kartoittamiseksi ja järjestämiseksi. Laissa säädetään §41 mukaan monialaisesta yhteistyöstä, jossa arvioidaan asiakkaan palveluntarve, tehdään päätöksiä sekä huolehditaan siitä, että asiakasta tuetaan asiantuntevasti henkilökohtaisissa tarpeissa. Sosiaalihuoltoa toteutetaan monialaisessa yhteistyössä, jotta asiakkaan etujen muodostama kokonaisuus toteutuisi, eikä palvelujen saatavuus vähentyisi asiantuntemattomuuden vuoksi.

5.2 Aktivointisuunnitelma

Asiakkaan kokonaisvaltaista tilannetta arvioidaan ja siinä tulisi päättää mitkä ovat ne palvelut, jotka palvelisivat asiakkaan yksilöllisiä tarpeita parhaiten. Lain kuntouttavasta työtoiminnasta keskeisenä työvälineenä toimii aktivointisuunnitelma, jossa sovitaan niistä toimenpiteistä, jotka johdattaisivat asiakkaan kohti työelämää. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 34.) Aktivointisuunnitelma tehdään pitkään työttömänä olleille henkilöille, ja asiakas tekee sen yh-

dessä työ- ja elinkeinotoimisto sekä hyvinvointialueen kanssa. TE-toimisto aloittaa suunnittelun, jos asiakas saa työttömyysetuutta, ja jos asiakas saa toimeentulotukea, hyvinvointialueen tehtävä on käynnistää suunnittelu. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) § 10 säädetään siitä, että jos aktivointisuunnitelma tai monialainen työllistymissuunnitelma sisältää kuntouttavan työtoiminnan, siitä tulee kirjata aktivointisuunnitelmaan muun muassa kuntouttavan työtoiminnan tavoite, kuvaus sekä järjestämispaikka, jossa toiminta tapahtuu. Lisäksi työtoiminnan päivittäinen ja viikoittainen kesto, jakson alkamisajankohta ja pituus tulee merkitä suunnitelmaan.

Aktivointisuunnitelmaan kirjataan lisäksi tuki ja ohjaus, jota henkilölle annetaan työtoiminnan aikana. Lopuksi suunnitelmassa tulee näkyä ajankohta, jolloin arvioidaan viimeistään kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset työllistymismahdollisuuksille ja sovitaan jatkosta, sekä aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman päivittämisestä. Asiakas on velvollinen osallistumaan aktivointisuunnitelman tekemiseen yhdessä työvoimaviranomaisen ja hyvinvointialueen kanssa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Aktivointisuunnitelman sisältö lain kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) §8 mukaan tulee sisältää myös muun muassa asiakkaan aiempi koulutusta ja työuraa koskevat tiedot, arvio sekä aiemmasta julkisesta työvoimapalvelujen vaikuttavuudesta, että aikaisemmin tehtyjen työllistymissuunnitelmien ja hyvinvointialueen tekemien asiakasta koskevien suunnitelmien toteutumisesta. Lisäksi ne toimenpiteet, joilla voidaan edistää henkilön työllisyysmahdollisuuksia, kuten julkiset työvoimapalvelut, kuntouttava työtoiminta, muut sosiaalipalvelut, sekä terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalvelut tulee kirjata.

Jos asiakas saa toimeentulotuen lisäksi työttömyysetuutta, työttömyysetuus on ensisijainen. Silloin TE-toimiston täytyy aloittaa aktivointisuunnitelman tekeminen. Kuntouttavaan työtoimintaan ohjaututaan aina aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman kautta. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Aluksi arvioidaan asiakkaan työ- ja toimintakyky sekä palvelutarve, jotka luovat raamit aktivointisuunnitelman tekemiselle. Arvion tekemiseen voidaan pyytää apua esimerkiksi terveyskeskuksesta. Jos asiakkaan työ- ja toimintakyky eivät ole riittäviä TE-toimiston palveluihin, tulee asiakas ohjata kuntouttavaan työtoimintaan tai muuhun sellaiseen toimintaan, joka edistää hänen toimintakykyään. Asiantuntija voi käyttää arviointivälineitä esimerkiksi Avain-mittaria, Kykyviisaria, SOSKU-tutkaa tai Kompassia. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2023a.) Nämä mittarit auttavat ammattilaista sekä asiakasta näkemään ja arvioimaan asiakkaan tilannetta, tarpeita ja edistymistä. Mittarilla saatavien tuloksien näkyminen konkreettisesti voi helpottaa asioiden esiin ottamista ja käsittelyä, sillä arvio asiakkaan tilanteesta asiakkaan ja työntekijän välillä voivat olla ristiriidassa keskenään.

Jos asiakas ei pysty työ- ja toimintakykynsä rajoitteiden takia osallistumaan työhön tai julkisiin työvoimapalveluihin työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen ja asiakkaan itse yhdessä tekemän arvion mukaan, täytyy aktivointisuunnitelmaan kirjata kuntouttava työtoiminta tai erityislakien mukaisia sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja. Näiden toimien tarkoituksena on parantaa ihmisen työ- ja toimintakykyä. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA EETTISYYS

6.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössämme lähdimme hakemaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Miten asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan toimivuuden ja tarpeellisuuden? Miten kuntouttava työtoiminta edistää tai ylläpitää asiakkaiden toimintakykyä?

Miten toimintaa voidaan mahdollisesti kehittää nykyisestä mallista ja työmenetelmistä?

Lähdimme hakemaan tutkimuskysymyksiimme vastauksia laatimamme kyselyn avulla. Halusimme laatia kyselylomakkeen, koska mielestämme se on yksinkertainen, mutta samalla hyvä keino saada asiakkaiden oma ääni kuuluviin, sekä saamaan kyselyn kautta ajankohtaista tietoa suoraan kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta. Kyselyn lisäksi keräsimme aineistoa opinnäytetyöhömmä aiemmista tutkimuksista, kirja- sekä internetlähteistä, joita vertasimme kyselystä saamiimme vastauksiin.

6.2 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyötämme varten laadimme kyselylomakkeen kymmenelle Tornion työvoimalasäätiön kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalle. Halusimme ottaa selvää esimerkiksi siitä, mitä kautta asiakkaat ovat osallistuneet kuntouttavaan työtoimintaan, ja kuinka kauan he ovat olleet toiminnassa mukana.

Kuntouttavan työtoiminnan ammattilaiset voivat hyödyntää tutkimuksessa mahdollisesti ilmi tulleita palautteita toiminnasta ja sen toimivuudesta. Tavoitteenamme oli saada asiakkaiden omia mielipiteitä esiin työtoiminnasta, sekä mahdollisista epäkohdista. Lisäksi tavoitteenamme oli saada tietoa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden omista kokemuksista esimerkiksi työtehtävien mielekkyydestä, vaikuttamismahdollisuuksista sekä edistääkö tai ylläpitääkö työtoiminta heidän toimintakykyään.

Tarkoituksenamme oli kyselyn avulla selvittää, onko työtoiminnassa ja nykyisissä työmenetelmissä mahdollisia kehittämisen tarpeita. Toimeksiantajanamme on Tornion Työvoimalasäätiö, jonka asiakkaille teimme kyselyn. Kyselyn avulla pääsimme tutkimaan ja tarkastelemaan paremmin opinnäytetyömme aihetta, ja saimme ajantasaista tietoa tutkimuskysymyksiimme.

6.3 Eettisyys opinnäytetyöprosessissa

Keskeisiä lähtökohtia opinnäytetyömme tekemisessä olivat rehellisyys, avoimuus, tulosten tallentaminen ja raportointi. Nämä vaiheet on tehtävä selkeästi niin, että joku muu tutkija voisi tarvittaessa toistaa tutkimuksen kriittiset kohdat, saaden saman tuloksen. Tärkeää on arvioida tuloksia kriittisesti myös oman työn osalta. Tutkimuksen aineisto on hankittava ja arvioitava eettisten tutkimusperiaatteiden mukaan, sekä muistettava avoin raportointi ja alkuperäisiä lähteitä kunnioittava julkaisutapa. Tutkimukseen liittyvään aineistoon on säädetty ennalta useita eri ohjeita ja käytäntöjä, joiden mukaan on toimittava tutkimuksessa syntyneiden tulosten ja kerättyjen aineistojen osalta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Tutkimusten kaikkien osapuolten on noudatettava vastuullista tutkimustyötä ja laadittava sopimukset tutkimuksen eri vaiheista sekä aineistojen keräämisestä, tulosten käyttämisestä sekä tietojen säilyttämisestä. Tärkeää on myös muistaa tietosuoja ja yksityisyyden suoja, niin tutkijan kuin organisaationkin osalta tutkimusta tehdessä. Hyvien tieteellisten käytäntöjen vaaliminen ja noudattaminen ohjaavat opinnäytetyötä ja tekevät arvioinnista sekä itse tutkimustyöstä tasa-arvoista sekä eettisiä periaatteita noudattavaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Tutkimuksessa tutkittavien henkilöiden luottamus tutkijaan ja tieteeseen on ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen peruslähtökohta. Luottamus tutkijaan säilyy vain siten, jos tutkimukseen osallistuvien ihmisarvo ja oikeus tulevat kunnioitetuksi. Tutkimus voi aiheuttaa ihmisissä erilaisia reaktioita, ja tutkijan tulee olla aiheutta-

matta tarpeetonta haittaa tutkittaville, jonka vuoksi tutkijan tulee perehtyä ennakoon tutkittavan lähtökohtiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8.) Jotta luottamus tutkijaan opinnäytetyössämme toteutui, loimme kyselyn asiakkaille niin, että he eivät ole vastauksistaan tunnistettavissa, emmekä kysyneet kyselysämme arkaluonteisia asioita, vaan keskityimme työtoimintaan liittyvien asioiden tutkimiseen.

Toteutimme asiakaskyselymme anonyymisti, eli asiakkaiden henkilöllisyys pysyi salassa, jonka kautta tutkimuksemme eettisyys toteutui. Kyselyyn osallistuminen oli myös vapaaehtoista, eikä ketään pakotettu vastaamaan, sekä kunnioitimme asiakkaiden omaa tahtoa. Avasimme teetetyyn kyselyn tulokset sellaisenaan ja avoimet vastaukset siinä muodossa, kuin asiakkaat ovat ne itse ilmaisseet. Valmiiseen opinnäytetyöhömmme sensuroimme kaksi kohtaa kyselyn osalta, joista olisi tullut ilmi mahdollisesti tunnistettavissa olevia henkilötietoja.

Kyselyn osalta emme lähteneet luomaan omia johtopäätöksiämme, jotta kyselyyn vastanneiden asiakkaiden vastaukset eivät vääristyisi meidän omien tulkintojemme vuoksi. Keskityimme luomaan omia päätelmiämme ainoastaan aiempien tutkimustulosten sekä kirjallisuuden perusteella. Halusimme, että kyselyn vastaukset ovat opinnäytetyössämme siinä muodossa, kuin asiakkaat niihin itse ovat vastanneetkin.

7 TUTKIMUSMENETELMÄ

7.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on prosessi, jossa opinnäytetyön etenemisen eri vaiheet eivät välttämättä ole jäsenneltävissä selkeästi eri vaiheisiin, vaan aineistonkeruuta koskevat päätökset voivat muodostua vähitellen opinnäytetyön edetessä. Laadullisen tutkimuksen piirteenä voidaan pitää avoimuutta, sillä tutkijan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkimuskohteiden näkemys tutkittavasta ilmiöstä sekä saada ymmärrystä ihmisten toiminnasta heidän omassa ympäristössään. (Kiviniemi 2018, 73.) Valitsimme laadullisen tutkimusotteen, koska halusimme yhtenä tutkimusmenetelmänä käyttää kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille toteutettua kyselyä, ja sen kautta saada asiakkaiden kokemuksia esille. Kyselyn pohjalta laadimme opinnäytetyömme pohjan, ja halusimme saada ajankohtaista tietoa ja ymmärrystä avoimien kysymysten kautta siitä, toteutuvatko kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet Tornion Työvoimalasäätiön asiakkaiden mielestä.

Laadullisen tutkimuksen eri elementit kytkeytyvät toisiinsa ja muotoutuvat vähitellen. Tämä näkyy siinä, että tutkittu ilmiö avautuu tutkijalle prosessin kuluessa, sekä tutkimusmenetelmälliset ratkaisut tarkentuvat. Laadullisen tutkimusmenetelmän elementtejä ovat esimerkiksi tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineiston keruu sekä aineiston analysointi, jotka kehittyvät opinnäytetyön edetessä. Tutkimusongelma ei tutkimuksen aluksi välttämättä ole täydellisesti täsmennettävissä, vaan se voi muotoutua koko tutkimuksen tekemisen ajan. Opinnäytetyömme muodostui jatkuvista erilaisista päätöksistä, sekä ongelmanratkaisuisista. (Kiviniemi 2018, 73–74.)

7.2 Määrällinen tutkimus

Yhtenä tutkimusmenetelmänä voidaan käyttää määrällistä tutkimusta, jonka avulla voidaan mitata muuttujien välisiä suhteita ja eroja. Tämä tutkimusmenetelmä vastaa kysymyksiin kuinka paljon ja kuinka usein, eli tietoja tarkastellaan numeraalisesti. Määrällisessä tutkimuksessa tutkimustulos on tutkijasta riippumaton, koska tutkija on puolueeton eikä hän vaikuta tutkimustuloksiin. Tutkija esittää numeraaliset tutkimustulokset sanallisesti ja kuvaa, miten eri asiat liittyvät

tai eroavat toisistaan. (Vilkkä 2007, 13–14.) Vaikka opinnäytetyömme on tehty laadullisen tutkimuksen piirteiden mukaan, on siinä piirteitä myös määrällisestä eli kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Kokosimme asiakkaiden vastausten perusteella raportin, josta selviää vastausten prosentuaalinen jakautuminen, jonka avulla voimme tehdä päätelmiä siitä, miten asiakkaiden mielipiteet ovat jakautuneet.

Ihmisiä koskevien tutkimusten määrällinen tutkimus on mahdollista silloin, kun tutkittavat asiat muutetaan rakenteellisesti eli operationalisoidaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että asia muutetaan tutkittavan henkilön ymmärrettäväksi, sekä tulos strukturoidaan, jolla tarkoitetaan tutkittavan asian suunnittelua ja vakiointia. Strukturoinnissa tutkittava asia siis vakioidaan kysymyksiksi ja vastausvaihtoehdoiksi niin, että kaikki käsittäisivät kysyttävän asian samalla tavalla. (Vilkkä 2007, 14–15.)

Käytimme kyselylomakkeessamme avointen kysymysten lisäksi Rensis Likertin kehittämää Likert-asteikkoa. Likert-asteikossa käytetään erilaisia väittämiä, vastausvaihtoehdot ilmaisevat kielteistä sekä myönteistä asennetta kysyttävään asiaan. Vastausvaihtoehdot asteikossa ovat ”täysin samaa mieltä”, ”jokseenkin samaa mieltä”, ”jokseenkin eri mieltä”, ”täysin samaa mieltä”. Neliportaista asteikkoa käyttäessä, vastaaja halutaan pakottaa ottamaan kantaa. (Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004, 33–34.) Likert-asteikon avulla mittasimme asiakkaiden kokemukseen perustuvia mielipiteitä. Tätä asteikkoa kutsutaan asenneasteikoksi, jonka tarkoituksena on havainnoida henkilöiden asennetta tai mielipidettä. Asenneasteikkoa voidaan käyttää, kun palveluja halutaan kehittää asiakaslähtöisesti. (Vilkkä 2007, 45.)

7.3 Opinnäytetyön prosessi

Aloitimme opinnäytetyön prosessimme kysymällä Tornion Työvoimalasäätiön esihenkilöltä luvan tehdä kyselylomake heidän asiakkailleen. Kerroimme opinnäytetyömme aiheen ja he olivat kiinnostuneita tästä mahdollisuudesta. Ennen kyselylomakkeen antamista laadimme saatekirjeen, jossa kerroimme miksi teemme tämän kyselyn, ja mikä tarkoitus sillä on.

Opinnäytetyömme eri ratkaisut etenivät pikkuhiljaa opinnäytetyön edetessä, mutta alun suunnitteluvaiheen aikana tehdyt valinnat esimerkiksi aineistonkeruumenetelmästä pysyivät samoina pääosin. Loppuvaiheessa lisäsimme tutkimuksemme myös määrällisen tutkimuksen piirteitä. Valitsimme kuntouttavan työtoiminnan opinnäytetyömme aiheeksi, koska olemme molemmat kiinnostuneet kyseisestä aiheesta ja halusimme saada siitä lisätietoa asiakkaiden kokemusten kautta.

Laadimme kyselylomakkeen valmiiksi helmikuussa, jonka jälkeen toimitimme sen asiakkaille täytettäväksi. Luovutimme kyselylomakkeen asiakkaille täytettäväksi niin, että kyselyn täytettyä asiakkaat palauttivat kyselyt työvalmentajilleen, jolloin me opinnäytetyön tekijät emme saaneet tietoa siitä, kuka on täyttänyt minkäkin kyselylomakkeen. Aihealueet kyselylomakkeessa koskivat asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Kyselyssä osa kysymyksistä olivat avoimia kysymyksiä, sekä kaikkiin kysymyksiin vastattiin Likert-asteikolla. Tämän jälkeen lähdimme valmistamaan opinnäytetyötämme ja analysoimaan saamaamme aineistoa.

7.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysillä luodaan mielekäs kokonaisuus, jossa tavoitteenamme oli saada perusteltua tulkintaa, sekä teimme tutkittavasta ilmiöstä johtopäätelmiä. Analyysi pitää sisällään eri osien analysointia, sekä synteesien pääseikkojen laatimista niistä. Analyysivaiheessa aineistoa voidaan tiivistää ja eritellä, kun synteesissä tavoitellaan kokonaiskuvaa aineistosta ja pyrimme esittämään tutkimuskohteen uudesta näkökulmasta. (Puusa 2020, 146, 148.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistimme erilaisia käsitteitä, jonka kautta saimme vastauksen opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin. Sisällönanalyysi perustuu päättelyyn sekä asioiden tulkintaan, jossa empiirisestä aineistosta etenimme kohti käsitteellisempää näkökulmaa tutkitusta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 112.)

Kun tutkimuksen tekijä muodostaa käsitteiden avulla kuvailun ja näkemyksen tutkimuskohteesta, voidaan teoriaa sekä johtopäätöksiä verrata koko ajan alkupe-
räiseen aineistoon uutta teoriaa muodostettaessa, niin kuin me olemmekin opin-
näytetyössämme tehneet. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 112.) Opinnäytetyösämme
peilasimme kyselyn tuloksia olemassa olevaan tietopohjaan, ja vertailimme saa-
miamme tuloksia niihin. Tällä tavalla loimme uutta näkökulmaa ja tietoa tutkimas-
tamme aiheesta.

8 KYSELY

8.1 Aineiston kerääminen kyselyn avulla

Yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimusaineistoa on paperinen kyselylomake, jonka rinnalle ovat tulleet sähköiset, esimerkiksi sähköpostin kautta lähetettävät kyselylomakkeet. Kyselylomaketta on 1930-luvulta lähtien pidetty erityisenä aineistonkeruumenetelmänä, ja sillä on oma käyttötarkoituksensa ja paikkansa eri aineistonkeruumenetelmää valittaessa. Kyselylomakkeen muoto määrittyy tutkimuksen tarkoituksen sekä asiakas- eli kohderyhmän mukaan. (Valli 2015, 84.)

Muotoiltaessa kysymyksiä kyselylomaketta varten tulee tutkijan olla erityisen huolellinen, koska kysymykset luovat vahvan perustan sille, että tutkimus onnistuu. Eniten virheitä tutkimustuloksiin aiheuttaa kysymysten muodot, sillä jos kyselylomakkeen täyttäjällä ei ymmärrä kysymystä samalla tavalla kuin tutkija on sen laatinut, tutkimustulokset vääristyvät. Kysymykset eivät saa johdatella vastaajaa, eivätkä ne voi olla epämääräisiä. (Valli 2015, 85.)

Lomakkeen pituus kannattaa valita huolellisesti, koska lomakkeen ollessa liian pitkä, voi se saada kyselyyn vastaavan henkilön lopettamaan vastaamisen kesken. Myös kyselyssä käytetty kieli on merkityksellisessä roolissa kyselyn onnistumisen kannalta, sillä miellyttävää ja kieliopillisesti oikein käytettyä kieltä on mukava lukea ja vastata kysymyksiin. (Valli 2015, 87.)

Informoimme saatekirjeellä Tornion Työvoimalasäätiötä ennen kyselylomakkeen toteuttamista, jossa kerroimme kyselyn tarkoituksesta sekä siitä, miten opinnäytetyömme valmistuttua hävitämme keräämämme aineiston eikä siinä käsitellä henkilötietoja. Lisäksi mainitsimme saatekirjeessämme, että keräämämme kyselyaineistoon ei tule pääsemään käsiksi kukaan muu, kuin me opinnäytetyömme tekijät sen valmistusvaiheessa, ja kyselytulokset tulevat olemaan anonyymeja valmiissa opinnäytetyössämme.

Saatekirje on sivun pituinen teksti, jonka avulla tutkija kertoo tutkittavalle tietoa tutkimuksesta. Saatekirjeen perusteella vastaaja voi päättää, haluaako hän osallistua vai kieltäytyä tutkimuksesta. On tärkeää, että vastaaja saa etukäteen tiedon siitä, mihin tarkoitukseen hänen antamiaan vastauksia tai mielipiteitään käytetään. (Vilka 2007, 80–81.)

Kyselylomakkeen valmistuttua lähetimme sen Tornion Työvoimalasäätiön esihenkilölle tarkistettavaksi. Esihenkilön tarkistettua ja hyväksyttyä kyselylomakkeen, toimitimme sen asiakkaille täytettäväksi, ja täytetyt lomakkeet luovutettiin meille opinnäytetyöntekijöille kirjekuudessa työvalmentajien kautta.

8.2 Kyselyn tulokset

Kyselyymme vastasi kymmenen kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvaa asiakasta eri pajoilta. Kysymyksiä kyselyymme laadimme 12 kappaletta, ja tarkoituksena oli saada sekä avointen, että monivalintakysymysten avulla tietoa siitä, miten tänä päivänä asiakkaat kokevat työpajojen toimivuuden. Tässä kappaleessa käsittelemme saatuja vastauksia kohta kohdalta, ja peilaamme tuloksia jo olemassa olevaan tietoon. Olemme lopullisessa raportissamme aukaisseet myös kyselyn kysymysten jakautumisen prosenttimäärän, mutta emme käsittele näitä numeraalisia tuloksia opinnäytetyössämme, vaan keskitymme analysoimaan ainoastaan sanallisia vastauksia.

1. Kuinka kauan olet ollut kuntouttavassa työtoiminnassa?

Taulukko 1. Työtoiminnan kesto.

	n	Prosentti
Alle 3kk	0	0,0%
3-6kk	3	30,0%
6-12kk	3	30,0%
Yli vuoden	3	30,0%
Yli kaksi vuotta	1	10,0%

Kyselyyn vastanneesta kymmenestä asiakkaasta työtoiminnan kesto jakaantui 3–24 kk välille, ja yksi asiakas on ollut mukana kuntouttavassa työtoiminnassa yli 2 vuotta. Osallistumisen ajalta asiakkaalle maksetaan työmarkkina- tai toimeentulotukeen lisättävää lisäkorvausta. (Ihalainen & Kettunen 2016, 142.) Lain kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001 13 b §) mukaan kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3–24 kuukaudeksi kerrallaan, jolloin asiakkaan täytyy osallistua työtoimintaan vähintään yhtenä, mutta enintään neljänä päivänä viikossa, ja yhden päivän kesto tulee olla vähintään neljä tuntia.

2. Oliko sinulla mahdollisuus vaikuttaa itse siihen, että tulit kuntouttavaan työtoimintaan?

Taulukko 2. Vaikuttamismahdollisuudet.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin samaa mieltä	3	30,0%
Täysin samaa mieltä	7	70,0%

“Minulle annettiin monta eri vaihtoehtoa mistä valita”

“Kun kuulin mahdollisuudesta tulla *****pajalle, koin että se olisi kaikkein innostavin vaihtoehto. Piti hieman työkkärissä neuvotella, että pääsin tänne.”

Suurin osa kyselyyn vastanneista asiakkaista (70 %) oli täysin samaa mieltä siitä, että heillä oli itsellään mahdollisuus vaikuttaa osallistumisesta kuntouttavaan työtoimintaan. Jokseenkin samaa mieltä vaikuttamisesta oli 30 % asiakkaista. Avoimista vastauksista saimme selville, että esimerkiksi eräälle asiakkaalle oli annettu monia eri vaihtoehtoja, mistä valita. Toisaalta yksi asiakas koki, että hänen oli täytynyt hieman neuvotella työ- ja elinkeinotoimiston kanssa siitä, että hän pääsee osallistumaan haluamalleen pajalle.

3. Pääsetkö itse vaikuttamaan ja päättämään, mitä asioita tai mitä työtehtäviä teet?

Taulukko 3. Vaikuttaminen työtoimintaan.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin samaa mieltä	3	30,0%
Täysin samaa mieltä	6	60,0%

“Saisin sanoa, että mitä haluan tehdä, mutta yleensä teen tilaustöitä”

“Ohjaaja antaa valita minkälaisia töitä tekee”

60 % vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että he pääsevät itse vaikuttamaan tai päättämään omista työtehtävistään. Vain yksi kyselyyn vastanneista asiakkaista oli täysin eri mieltä omista vaikuttamismahdollisuuksistaan, mutta avoimiin vastauksiin emme saaneet tähän kohtaan perusteluita. Avoimista vastauksista tuli esille, että asiakkaat saavat valita mitä töitä he tekevät valittavista olevista työtehtävistä, joita säätiöllä on mahdollista tehdä.

4. Pidätkö työtehtävistäsi?

Taulukko 4. Mielenpide työtehtävistä.

	n	Prosentti
Kyllä, mistä	10	100,0%
Ei, mistä et pidä?	0	0,0%

“Toisten auttamisesta ja ohjaamisesta”

“Striimaus”

“Saan tehdä monipuolisesti erilaisia asiakastöitä ja opin koko ajan”

“Kuvaaminen, kuvankäsittely, piirtäminen/maalaaminen tietokoneella”

“Uuden oppimisesta, saanut työtehtäviä”

“Kun saa oppia uutta. Tutustua erilaisiin ihmisiin”

“Esseiden kirjoittaminen yliopistoa varten. Joskus vapaa-aikaa”

“Opiskeluasiat ovat kiinnostavia”

Kyselyyn vastanneista asiakkaista kaikki kokivat, että he pitivät tekemistään työtehtävistä. Avoimista vastauksista nousi esiin esimerkiksi uuden oppiminen, monipuoliset työtehtävät sekä opiskeluasioihin liittyvien tehtävien kiinnostavuus. Kun asiakkaat pääsevät tekemään pajatoiminnassa töitä omien mielenkiinnonkohteidensa mukaan, voi se parhaimmillaan kasvattaa osallisuutta sekä motivaatiota, kun työ on mielekästä.

5. Koetko ilmapiirin työyhteisössä kannustavaksi?

Taulukko 5. Työyhteisön ilmapiiri.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin samaa mieltä	1	10,0%
Täysin samaa mieltä	7	70,0%

“Ryhmässä on käsityöhenkisiä ihmisiä paljon. Löytyy helposti puheenaiheita. Neuvotaan toisiamme ja ideoidaan yhdessä”

“Erittäin kannustava”

Vertaistukea pidetään sosiaalisena tukena, joka perustuu ihmisten keskinäiseen kokemusten jakamiseen vertaistensa kesken. Ihmisten välinen vertaisuus voi muodostua esimerkiksi samasta elämäntilanteesta, ammatista sekä ikäryhmästä. Se voi sisältää elementtejä erityisesti tiedollisesta, emotionaalisesta sekä yhteenkuuluvuuden tunteesta. (Kippola-Pääkkönen 2018, 174.)

Työvoimalasäätiön asiakkaista suurin osa (70 %) koki, että ilmapiiri on kannustava heidän työyhteisössään. Avoimien vastausten perusteella saimme selville, että asiakkaat pääsevät kokemaan vertaistuen eri piirteitä osallistumassaan ympäristössä, jossa he pääsevät yhdessä ideoimaan ja olemaan vuorovaikutuksessa. Vain kaksi kyselyyn vastanneista asiakkaista oli täysin, tai jokseenkin eri mieltä siitä, että ilmapiiri olisi kannustava. Tähän emme kuitenkaan kyselyssä saaneet avointa vastausta heidän näkemykselleen asiasta.

6. Onko jossakin asioissa kehitettävää? Jos on, missä?

Taulukko 6. Toiminnan kehittäminen.

	n	Prosentti
Kyllä, missä?	2	20,0%
Ei	8	80,0%

“Monissa”

“Keskittyä tehtävään”

Kyselyyn vastanneista 80 % koki, että asioissa ei ole kehitettävää. 20 % vastanneista oli sitä mieltä, että joissakin asioissa olisi kehitettävää. Avoimiin vastauksiin saimme vastaukseksi “monissa”, mutta tästä emme saaneet selville, mitä nämä kehitettävät asiat olisivat.

7. Koetko, että nykyisiä työmenetelmiä voisi jotenkin kehittää tai uudistaa?

Taulukko 7. Työmenetelmien kehittäminen.

	n	Prosentti
Kyllä, miten?	1	10,0%
Ei	9	90,0%

“Elämässä”

Suurin osa (90 %) kyselyyn vastanneista asiakkaista olivat sitä mieltä, että nykyiset työmenetelmät kuntouttavassa työtoiminnassa ovat toimivia, eikä niitä tarvitse kehittää. Tästä voimme päätellä, että asiakkaat ovat tyytyväisiä nykyiseen toimintamalliin mitä työpajoilla käytetään.

8. Koetko, että osallistumasi työtoiminta on mielekästä ja vastaa omia tavoitteitasi?

Taulukko 8. Työtoiminnan mielekkyys ja tavoitteisiin vastaaminen.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin samaa mieltä	1	10,0%
Täysin samaa mieltä	8	80,0%

“Kun saa itse vaikuttaa mitkä päivät on ja omat työtehtävät”

“Saa tehdä asioita omaan tahtiin. Vapaus ainakin ****-pajalla, siis uutta oppii. Tustuu erilaisiin ihmisiin”

”Kiva tulla, mukavat ohjaajat”

Kuntouttava työtoiminta sovitetaan asiakkaan mukaan, ja hänen työ- ja toimintakykynsä sekä osaamisensa tulee ottaa huomioon niin, että työtoiminta olisi asiakkaalle mielekästä eikä liian vaativaa. Ihmisten toimintakyvyissä voi olla suuria eroavaisuuksia, ja osalle työtoiminta voi vastata normaalia työtä, kun taas toisille se voi olla esimerkiksi päivärytmin ja ohjatun toiminnan harjoittelua. (Sosiaali- ja terveysministeriö: Työministeriö 2001, 49.)

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että 80 % vastanneista oli täysin samaa mieltä siitä, että kuntouttava työtoiminta vastaa heidän tavoitteitansa ja on mielekästä. Toiminnan tuleekin olla asiakaslähtöistä sekä motivoivaa, jotta varsinkin pitkäaikaisyöttömät pääsisivät osallistumaan työtoimintaan, tai etenemään työelämämarkkinoille ja koulutuksiin erilaisten työpajojen kautta. Ihmisillä voi olla erilaisia haasteita toimintakyvyssään, joten ihmisten erilaiset lähtökohdat tulisi ottaa huomioon kuntoutusprosessin aikana ja tavoitteita laatiessa.

9. Koetko, että jokin muu työpaja vastaisi paremmin tavoitteitasi kuin nykyinen työpajatoiminta, johon osallistut?

Taulukko 9. Nykyinen työpajatoiminta.

	n	Prosentti
Kyllä, mikä?	0	0,0%
Ei	10	100,0%

Kyselyyn vastanneista asiakkaista kaikki olivat sitä mieltä, että työpaja, johon he osallistuvat tällä hetkellä, vastaa heidän laatimiaan tavoitteita. On tärkeää, että asiakkaat pääsevät mukaan sellaiseen työtoimintaan ja niihin työtehtäviin, jotka palvelevat parhaiten heidän kuntoutumistaan sekä asetettuja tavoitteita, ja edistävät asiakkaiden motivaatiota ja osallistumista toimintaan.

10. Koetko, että kuntouttava työtoiminta ylläpitää tai edistää toimintakykyäsi?

Taulukko 10. Toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin samaa mieltä	1	10,0%
Täysin samaa mieltä	8	80,0%

Kyselyyn vastanneista 80 % oli sitä mieltä, että kuntouttava työtoiminta ylläpitää ja edistää heidän toimintakykyään. Jokseenkin samaa mieltä vastanneista oli 10 % ja täysin eri mieltä 10 %. Tästä voimme päätellä, että suurin osa kyselyyn vastanneista hyötyy kuntouttavan työtoiminnan toiminnasta toimintakyvyn edistämisen näkökulmasta.

Toimintakyky on laaja käsite ja sitä voidaan yleisesti kuvailla ihmisen kykynä suoriutua erilaisista tehtävistä arjessaan. Toimintakykyyn vaikuttavat fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät tekijät ja kaikki nämä osa-alueet keskenään ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Toimintakyky vaihtelee yksilöittäin ja se voi muuttua eri elämänvaiheissa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 206, 209.)

Kuntouttamista edistävä työote on kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa pyritään tukemaan asiakkaan toimintakykyä parhaalla mahdollisella tavalla. Kuntoutumisprosessissa lähtökohtana on kuntoutujan itsemääräämisoikeuden tukeminen. Kuntoutumisessa korostetaan kuntoutujan osallisuutta ja päätösvaltaa omassa kuntoutumisprosessissaan, jossa otetaan huomioon kuntoutujan itse asettamat tavoitteet, toiveet ja tarpeet. (Ihalainen & Kettunen 2016, 213.)

11. Miksi sinulle tarjottiin kuntouttavaa työtoimintaa?

Taulukko 11. Työtoiminnan tarjoaminen.

	n	Prosentti
Elämänrytmini parantamiseksi	7	70,0%
Voimavarani eivät riitä kokopäivätyöhön tai opiskeluun	6	60,0%
Saan mielekästä tekemistä	4	40,0%
Työ- ja toimintakykyni kartoittamiseksi	6	60,0%
Kuntoutuakseni työelämään	4	40,0%
Työelämässä tarvittavien sosiaalisten taitojen vahvistamiseksi	2	20,0%
Halutaan selvittää, minkälaista työtehtävistä selviydyn	3	30,0%
Joku muu	0	0,0%

Suurimmalle osalle (70 %) kyselyyn vastanneista kuntouttavaa työtoimintaa on tarjottu elämänrytmin parantamiseksi. Lisäksi työtoimintaa on tarjottu muun muassa voimavarojen mukaisen työskentelyn mahdollistamiseksi, työ- ja toimintakyvyn kartoittamisen tueksi sekä työelämään kuntoutumiseksi.

Kuntoutuminen on yksilöllistä ja vaihtelee tapauskohtaisesti. Yleensä se on pitkäaikaista ja joskus jopa elinikäinen prosessi. Ensimmäinen vaihe kuntoutumisprosessin alkaessa on tunnistaa syyt kuntoutumisen mahdollistamiseksi. Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan tarjota esimerkiksi terveydellisten tai sosiaalisten syiden takia, joiden vuoksi henkilö ei pysty työllistymään tai osallistumaan perinteiseen työelämään. Tarve kuntouttavalle työtoiminnalle arvioidaan aina tapauskohtaisesti yhdessä sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisten kanssa. (Ihalainen & Kettunen 2016, 210–211.)

12. Koetko, että olet saanut tarpeeksi tukea ja ohjausta kuntouttavassa työtoiminnassa?

Taulukko 12. Tuki ja ohjaus.

	n	Prosentti
Täysin eri mieltä	1	10,0%
Jokseenkin eri mieltä	0	0,0%
Jokseenkin samaa mieltä	2	20,0%
Täysin samaa mieltä	7	70,0%

“Kaikista tärkein on jo saatu melko hyvin”

“Aluksi omat voimavarat otettiin hyvin huomioon”

“Ohjaaja on tarjonnut useita tietotekniikan osa-alueita, joihin olen pystynyt tutustumaan”

“Koulutus mahdollisuuksien selvittämisessä. Velka-asioiden selvittämisessä”

“Henkilökohtaista ohjausta uuden oppimiseen, kannustusta”

“Olen saanut. Työnteon lisäksi on ollut mukavia keskusteluita. Kartoittamista sekä nuortenryhmää”

Kyselyyn vastanneista suurin osa (70 %) koki, että he ovat saaneet tarpeeksi tukea ja ohjausta kuntouttavassa työtoiminnassa. Jokseenkin samaa mieltä oli 20 % ja täysin eri mieltä 10 %. Avoimissa vastauksissa korostui ammattilaisen tärkeys osata ohjata ja tukea asiakasta kuntoutumisprosessin aikana.

Asiakaslähtöinen työote tarkoittaa lähestymistapaa, jossa työntekijä osaa tunnistaa ja tukea asiakkaan omia voimavaroja ja pitää asiakasta tasavertaisena osapuolena. Asiakaslähtöisessä työotteessa keskeisintä on asiakkaan kuunteleminen ja ymmärtäminen. Tavoitteena on luoda alusta asti luottamuksellinen suhde, jotta asiakkaalle jää tunne, että hän voi avoimesti ilmaista ajatuksiaan ja tarpeitaan. Jokainen onnistunut kohtaaminen asiakkaan ja työntekijän välillä on suuri mahdollisuus luoda pysyvää luottamussuhdetta. (Ihalainen & Kettunen 2016, 54–55.)

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olemme päätyneet seuraaviin johtopäätöksiin opinnäytetyössämme tutkimuskysymyksiemme ja kyselyn vastauksien osalta. Suurin osa kyselyyn vastanneista asiakkaista kokivat, että toimintamallit ja menetelmät toimivat nykyisellä mallilla, eikä niissä ole kehitettävää. Vahvistamalla nykyisiä työmenetelmiä voidaan tukea asiakkaiden kuntoutumista nykyistä paremmin.

Hyvin toimivissa työpajoissa edistetään ja ylläpidetään asiakkaiden toimintakykyä. Koska 80 % vastaajista eli suurin osa koki, että kuntouttava työtoiminta edistää ja ylläpitää heidän työ- ja toimintakykyään, olemme tulleet johtopäätökseen, että kuntouttava työtoiminta vastaa näihin tarpeisiin. Se, miten kuntouttava työtoiminta edistää tai ylläpitää asiakkaiden toimintakykyä, emme saaneet kyseisessä kysymyskohdassa selville avointen vastausten perusteella.

Koska kuntoutumisprosessissa korostetaan kuntoutujan osallisuutta ja päätösvaltaa asiakkaan omassa kuntoutumisprosessissa, jossa otetaan huomioon kuntoutujan itse luomat tavoitteet, voimme kyselyn vastauksia kokonaisuudessaan tarkastellessamme todeta, että osallisuuden tunne ja vaikuttaminen omaan prosessiin ovat avaintekijöitä siihen, että asiakkaiden toimintakyky pysyy yllä tai edistyy kuntouttavan työtoiminnan vuoksi.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ilmaisivat kyselyn perusteella, että työpajat, joihin he osallistuvat, vastaavat heidän tavoitteitaan. Tämän vuoksi asiakkaat eivät kokeneet tarpeelliseksi vaihtaa työpajaansa nykyisestä, missä he tällä hetkellä työskentelevät.

Asiakkaat kokivat, että he pystyvät vaikuttamaan työtehtäviinsä. Vaikuttamismahdollisuudet tukevat heidän itsemääräämisoikeuttansa, jonka kautta myös osallisuus voi kasvaa. Kyselyn perusteella saimme selville, että asiakkaille voidaan tarjota monen eri tekijän vuoksi kuntouttavaa työtoimintaa, ja vastaukset ovatkin jakautuneet selkeästi.

Oli positiivista huomata kyselyn tuloksien myötä se, että jokainen kyselyyn vastannut asiakas kertoi pitävänsä omista työtehtävistään. Tästä voidaan päätellä, että asiakkaat pystyvät itse vaikuttamaan omaan tekemiseensä kuntouttavassa työtoiminnassa Torniossa, ja työ on vastausten perusteella monipuolista. Kyselystä käy ilmi myös se, että suurin osa asiakkaista kokee ilmapiirin kannustavaksi, ja heille tarjotaan tarpeeksi tukea ja heitä kannustetaan kuntoutusprosessinsa aikana.

10 POHDINTA

Opinnäytetyömme eteni odotettua nopeampaa, ja olemme tyytyväisiä opinnäytetyöhömmen ja sen takana olevaan prosessiin. Parityöskentely mahdollisti erilaisten näkemysten jakamisen prosessin aikana. Lisäksi parityöskentely lisäsi motivaatiota ja vähensi stressiä, kun mahdollisia ongelmia pystyi ratkomaan yhdessä. Toimivassa parityöskentelyssä oli tärkeää, että me molemmat opinnäytetyön tekijät olimme sitoutuneet prosessiin, ja tämän toteutuessa työskentelyssämme säilyi positiivinen ja tehokas ilmapiiri läpi koko prosessin.

Tavoitteenamme oli saada tietoa, miten kuntouttava työtoiminta näyttäytyy asiakkaiden kokemusten perusteella, sekä tarkoituksenamme oli saada asiakkaat vastaamaan kyselyyn vapaaehtoisella ilmoittautumisella. Saavutimme tavoitteet kyselyn kautta saaduilla tuloksilla, joita peilasimme teoriaan. Opinnäytetyömme aiheesta löytyi melko vähän kirjallisuutta ja jos löytyi, oli tieto vanhaa, joten kyselystä saamamme tieto ja kokemukset antoivat meille nykyaikaista materiaalia analysoitavaksi ja tutkittavaksi. Saimme hyvää ja laajaa tietoa asiakkaille luomas-tamme kyselystä, jonka vuoksi opinnäytetyötä oli mielenkiintoista lähteä tekemään.

Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa mietimme, että olisi mielenkiintoista haastatella asiakkaiden lisäksi myös heidän omavalmentajiaan sekä työvalmentajia, että miten he näkevät kuntouttavan työtoiminnan hyödyt. Lopuksi päädyimme haastattelemaan kyselyn avulla vain asiakkaita, jotta opinnäytetyön aihe ei menisi liian laajaksi.

Laadullisen aineiston analysointivaiheessa täytyi olla tarkkana, että tarkaste-limme kyselyn vastauksia neutraalisti. Jälkeenpäin tarkasteltuna olisimme voineet muotoilla osaa kysymyksistä erilaisiksi. Lisäksi olisimme voineet kyselys-sämme kysyä, vaikuttiko esimerkiksi korona-aika kuntouttavan työtoiminnan jär-jestämiseen.

Kuntouttavaan työtoimintaan tullaan monenlaisista eri syistä. Jatkossa olisi mie-lenkiintoista tutkia tilannetta pidemmällä aikavälillä kuntouttavan työtoiminnan

päättymisestä, asiakkaiden työllistymistä ja elämäntilannetta sekä sitä, miten kuntouttava työtoiminta on sitä edistänyt. Toivomme, että kuntouttavasta työtoiminnasta tehtäisiin laajempaa tutkimusta, sillä teoretietoa sekä näkyvyyttä toiminnasta tulisi lisätä.

Pienestä vastaajamäärästä huolimatta kyselystä saatu tieto ja asiakkaiden omat kokemukset ovat mielestämme arvokkaita nostaa esille. Kokemusten perusteella palveluja voitaisiin tarvittaessa kehittää entisestään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Mielestämme onnistuimme tarkastelemaan kyselyn tuloksia tekemättä omia oletuksiamme, ja saamaan asiakkaiden omat mielipiteet näkyväksi.

LÄHTEET

- Aho-Mantila, S., Marniemi, J., Rautalampi, J. & Hassinen, J. 2004. Mahdollisuuksien maailma: Käytännön toimijoiden oppeja kuntouttavasta työtoiminnasta. 2. painos. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta – lain sisältö ja vaikuttavuus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Duodecim 2022. Toimintakyvyn ulottuvuudet. Viitattu 8.6.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/tvk00167>
- Forss, P., Vatula-Pimiä, M. & Ericsson, S. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 5. uud. p. Helsinki: Edita.
- Hinkka, K., Aalto, L., Grönlund, R. ja Rajavaara, M. 2011. Teoksessa: Järvikoski, A., Lindh, J. & Suikkanen, A. (toim.). Kuntoutus muutoksessa. Tampere: Juvenes Print.
- Holopainen, M., Tenhunen, L. & Vuorinen, P. 2004. Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Järvenpää: Yrityssanoma.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini: Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Järvikoski, A., Lindh, J. & Suikkanen, A. 2011. Kuntoutus muutoksessa. Tampere: Juvenes Print.
- Karjalainen, P. & Aho, K. 2017. Teoksessa Kanaoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uudistettu painos. Tallinna: Printon
- Kippola-Pääkkönen, A. 2018. Teoksessa Lindh, J., Härkäpää, K., Kostamo-Pääkkö, K. & Era, T. (toim). Sosiaalinen kuntoutuksessa. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Teoksessa Valli, R. (toim.) 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koskinen S., Lundqvist, A. & Ristiluoma, N. 2012. Raportti 68/2012: Terveys, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90832/Rap068_2012_netti.pdf
- Kuusikko-työryhmä 2022. Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021. Julkaisusarja 4/2022. Helsinki: Edita Prima Oy. https://www.hel.fi/static/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_06_22_Kuusikko_Aikuissosiaalityo_2021.pdf

Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2011. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 8.7.2022/591.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.

Mäkinkangas, A. & Pyöriä, P. 2023. Koronapandemia, työ ja yhteiskunta. Muut- tuiko Suomi? Tallinna: Printon Trükikoda.

Nikka, L. & Günther, K. 2023. Osallisuuden ja selviytymisen rakentuminen pitkä- aikaistyöttömien elämäkerroissa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutki- muksen aikakauslehti, 31(1), 43–59. [https://journal.fi/janus/arti- cle/view/115302/76773?acceptCookies=1](https://journal.fi/janus/article/view/115302/76773?acceptCookies=1)

Prezi 2023. Teija Työvoimalasäätiö. Pehdytysopas. Viitattu 31.5.2023. <https://prezi.com/p/cb6fpowe3xs3/perehdytysopas/>

Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Tallinna: Printon Trükikoda.

Raivio, H. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2018. Sosiaalinen kuntoutus voima- varaistamisena. Tampere: Osallistavan sosiaaliturvan kuntakokeilu. Syyssemi- naari 7.9.2018. <https://www.slideshare.net/THLfi/sosiaalinen-kuntoutus-voima- varaistumisena>

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Saari, J. 2015. Huono-osaiset: Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Hel- sinki: Gaudeamus.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Kuntouttava työtoiminta. Viitattu 29.11.2022. <https://stm.fi/kuntouttava-tyotoiminta>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2023. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 11.5.2023. <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>

Sosiaali- ja terveysministeriö: Työministeriö 2001. Kuntouttavan työtoiminnan kä- sikirja. 2. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosped 2023. Sosiaalinen toimintakyky. Viitattu 5.6.2023. <https://sosped.fi/toi- minta/toimintakyky/>

Tampere 2023. Osallisuutta vahvistava kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 8.5.2023. <https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalve- lut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/aikuissosiaalityo/sosiaalinen-kuntoutus.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a. Aktivointisuunnitelma. Viitattu 29.1.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/aktivointisuunnitelma>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023b. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Viitattu 30.5.2023. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023c. Sosiaalinen kuntoutus voimavaraistamisena. Viitattu 31.5.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalinen-kuntoutus-voimavaraistamisena>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023d. STM kuntainfo: Kuntouttavaan työtoimintaan muutoksia 1.1.2021 alkaen. Viitattu 9.1.2023. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/-/stm-kuntainfo-kuntouttavaan-tyotoimintaan-muutoksia-1.1.2021-alkaen>

Tornion Työvoimalasäätiö 2023a. Säätiö pähkinänkuoressa. Viitattu 6.4.2023. <https://www.tyovoimalasaatio.fi/toimintamme/saation-esittely/>

Tornion Työvoimalasäätiö 2023b. Valmennustoiminta. Viitattu 19.4.2023. <https://www.tyovoimalasaatio.fi/toimintamme/valmennustoiminta/>

Tuori, K., Kotkas, T. 2008. Sosiaaioikeus. 4. painos. Juva: WS Bookwell Oy

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsittely Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Työllisyyskatsaus 2023. Pitkäaikaistyöttömyys. Viitattu 9.5.2023. <https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ssid=230509094934455&lang=FI&top=2&sub=24>

Uusitalo, K. 2019. Hybrislehti: Osallisuus 1/2019. Kuntouttava työtoiminta ja osallisuus. <https://hybrislehti.net/kuntouttava-tyotoiminta-ja-osallisuus>

Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) 4. uudistettu ja täydennetty painos. 1. Jyväskylä: PS-Kustannus

Valtioneuvosto 2020. Työttömyyden kasvot - OECD:n tutkimusraportissa tarkastellaan suomalaista työttömyyttä ihmiskeskeisestä näkökulmasta. Viitattu 25.4.2023. https://valtioneuvosto.fi/en/-/1271139/faces-of-joblessness-oecd-s-research-sheds-light-on-unemployment-in-finland-from-a-people-centered-perspective?languageld=fi_FI

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vogt, I. 2016. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Sosiaaliohjaus-lähtökohtia ja käytäntöjä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aiheena on Kuntouttava työtoiminta – asiakkaiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena on kyselylomakkeen avulla saada selville asiakkaiden ajatuksia siitä, toteutuuko kuntouttavan työtoiminnan tarkoitus heidän mielestään, sekä saada tietoa siitä miten kuntouttavaa työtoimintaa voisi mahdollisesti kehittää. Tavoitteenamme on saada vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Miten asiakkaat kokevat kuntouttavan työtoiminnan toimivuuden ja tarpeellisuuden?
- Miten kuntouttava työtoiminta edistää tai ylläpitää asiakkaiden toimintakykyä?
- Miten toimintaa voitaisiin mahdollisesti kehittää nykyisestä mallista ja työmenetelmistä?

Vastaaminen kyselyyn on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa. Tietoja ja tuloksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä niihin pääse käsiksi kukaan muu, kuin me opinnäytetyön kirjoittajat. Tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Vastaamiseen menee noin 15 minuuttia. Suurin osa kysymyksistä on monivalintakysymyksiä, joihin voi valita sopivimman vastauksen valmiista vastausvaihtoehdoista.

Opinnäytetyö valmistuu vuoden 2023 lopussa. Sen jälkeen opinnäytetyö on luetavissa Theseus-julkaisuarkistossa.

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin:

Sosionomiopiskelijat Laura Planting ja Kiira Pitkänen

Liite 2. Kyselylomake

Kyselyn vastaamiseen menee noin 15min**1. Kuinka kauan olet ollut kuntouttavassa työtoiminnassa**

- Alle 3kk
- 3–6 kk
- 6-12kk
- Yli vuoden
- Yli kaksi vuotta

2. Oliko sinulla mahdollisuus vaikuttaa itse siihen, että tulit kuntouttavaan työtoimintaan?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Avoin vastaus:

3. Pääsetkö itse vaikuttamaan ja päättämään, mitä asioita tai mitä työtehtäviä teet?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Avoin vastaus:

4. Pidätkö työtehtävistäsi?

- Kyllä, mistä pidät?
- Ei, mistä et pidä?

5. Koetko ilmapiirin työyhteisössä kannustavaksi?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä

- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Avoin vastaus:

6. Onko jossakin asioissa kehitettävää? Jos on, missä?

- Kyllä: missä?
- Ei

7. Koetko, että nykyisiä työmenetelmiä voisi jotenkin kehittää tai uudistaa?

- Kyllä, miten?
- Ei

8. Koetko, että osallistumasi työtoiminta on mielekästä ja vastaa omia tavoitteitasi?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin eri mieltä

Tähän voit halutessasi kertoa, mikä on ollut mielekästä työtoiminnassa:

9. Koetko, että jokin muu työpaja vastaisi paremmin tavoitteitasi kuin nykyinen työpajatoiminta, johon osallistut?

- Kyllä, mikä?
- Ei

10. Koetko, että kuntouttava työtoiminta ylläpitää tai edistää toimintakykyäsi?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

11. Miksi sinulle tarjottiin kuntouttavaa työtoimintaa? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Elämänrytmini parantamiseksi
- Voimavarani eivät riitä kokopäivätyöhön tai opiskeluun
- Saan mielekästä tekemistä
- Työ- ja toimintakykyni kartoittamiseksi
- Kuntoutuakseni työelämään
- Työelämässä tarvittavien sosiaalisten taitojeni vahvistamiseksi
- Halutaan selvittää, minkälaisista työtehtävistä selviydyn
- Joku muu: mikä?
- En osaa sanoa

12. Koetko, että olet saanut tarpeeksi tukea ja ohjausta kuntouttavassa työtoiminnassa?

- Täysin eri mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Täysin samaa mieltä

Tähän voit kertoa minkälaista tukea olet saanut, tai minkälaista tukea kaipaisit:

Kiitos osallistumisesta ja vastauksista! 😊